

UNIVERSITATEA “PETRU MAIOR”
DEPARTAMENTUL DE PREGĂTIRE A PERSONALULUI DIDACTIC

CONSILIERE ȘI ORIENTARE

LECTOR UNIV. DR.
ALEXANDRA SILVAȘ

CURS PENTRU UZUL STUDENȚILOR
2008

1. *Conceptul de consiliere și orientare în învățământul românesc*

Lucrarea de față este centrată pe ideea potrivit căreia, așa cum afirmă și I.Negrilă, (1998) activitatea de consiliere și orientare școlară trebuie să ajute elevul să dobândească un set de *atitudini realiste* și cu *un conținut pozitiv*. Ori, finalitatea intervențiilor și interacțiunilor educative asupra subiectului educat revendică și instanțelor de consiliere eliminarea modelelor de gândire negativă.

Urmând ideile, și conceptele celor mai mulți specialiști în domeniul consilierii și orientării școlare și profesionale ,cercetarea se dorește ea însăși a se constitui într-un reper psihopedagogic cu privire la activitatea de consiliere și orientare școlară

În fundamentarea teoretică, lucrarea prezintă și analizează perspectivele teoretice deja existente pentru acest tip de activitate școlară, urmând ca în cea de-a doua parte să ofere câteva repere psihopedagogice pe care le oferă practica orientării școlare și profesionale. Practica pune în discuție o problemă extrem de sensibilă: *Cine este persoana care face / trebuie să facă consilierea și orientarea școlară respective profesională?* Răspunsul / soluția găsită ne aduce pe o direcție care plasează activitatea de consiliere în sfera interdisciplinarității. Am optat și am adus argumente pro cu privire la ***cadrul didactic***, căruia nu-i putem eluda calitatea de consilier, dat fiind faptul că acesta petrece cel mai mult timp cu elevul. Astfel că îl poate observa în cele mai multe ipostaze, îl poate monitoriza mai bine, îl poate evalua. Beneficiu, de care nu pot dispune, la fel de mult, instanțele clasice de consiliere precum profesorul consilier sau psihologul. Ori, cadrul didactic nu are cum să nu desfășoare obligatoriu acest gen de serviciu: *asistență, suport și prevenire..* Prin aceste atribute am definit și competențele pe care trebuie să și le formeze și să le execute cadrul didactic. În esență, este arhicunoscut faptul că el face dintotdeauna consiliere dublându-și / completându-și astfel calitatea de *deținător / transmițător* al informației științifice.

Abordările domeniului Consilierii și Orientării Școlare. Termenii puși în relație pentru domeniul consilierii și orientării școlare sunt: *consilierul și consiliatul*. Activitatea care îi reunește se desfășoară în funcție de trebuințele constatate de adult și în funcție de solicitările adolescenților.

Activitatea de consiliere și orientare școlară are ca suport operațional *principiile fundamentale* ale educației: relația profesor - elev, echilibrul dintre caracterul formativ și informativ, principiul accesibilității. Consilierul este o persoană cu o pregătire adecvată (licențiat în psihologie, pedagogie, sociologie), care desfășoară în școală activitatea de consiliere și orientare școlară și profesională, sprijinind diriginții, părinții, elevii în această activitate. În țara noastră acest termen este sinonim cu acela de psiholog școlar.

Studiile de specialitate tratează consilierea și orientarea școlară ca pe o activitate ce intră în sfera:

- a. serviciilor: consiliere individuală, consiliere de grup, asigurată de psihologi sau pedagogi;
- b. educației: ora de dirigenție, asigurată de cadrul didactic;
- c. curriculară: opțional-consiliere și orientare, asigurată de cadrul didactic;
- d. extracurriculară: consiliere educațională, asigurată de consilierii educativi, cadrul didactic;
- e. activității didactice: ora de curs, asigurată de cadrul didactic.

Acțiunea de consiliere și orientare școlară poate fi urmărită pe anumite niveluri:

- a. la *nivel sociologic*: o atitudine civică de calitate față de comunitate, familie, școală, grup de elevi, etc.
- b. la *nivel pedagogic*: o atitudine morală față de semenii și de stimatele de sine.

Consilierea și orientarea școlară are ca activitate specifică *orientarea școlară și profesională* a elevilor cuprinși în învățământul gimnazial și liceal.

Ea are trei aspecte:

- consiliere pentru orientare profesională și vocațională (descoperirea înclinațiilor, înzestrărilor native și talentelor);
- consiliere de păstrare în sistemul educațional de învățământ a tuturor elevilor la vârsta adolescenței (trezirea motivațiilor și a stimei de sine);
- consiliere pentru orientare școlară și profesională în vederea intrării în învățământul superior (luarea unor decizii corecte).

E. Faure susținea, încă în 1974, că orice om primește două feluri de educație: una dată de alții și alta, mult mai importantă, pe care și-o face singur. (Faure, E., 1974) Afirmația conține ideea despre rolul formativ al consilierii școlare și profesionale și

pledează pentru ideea că fiecare ființă umană poartă cu sine o enigmatică zestre individuală. Taina acesteia vor încerca să o descopere deopotrivă ființa însăși, pe tot parcursul vieții, în procesul continuu de cunoaștere și autocunoaștere, cât și cadrele didactice. Prin urmare, în procesul educativ, educatul este, în egală măsură, subiect supus modelării, transformării, și obiect, în sensul de bun social ce trebuie valorificat și valorizat în funcție de aptitudinile și competențele sale. Astfel, creșterea ponderii formativului în procesul de învățare a impus apropierea planurilor de învățământ și a programelor școlare de viața și de nevoile și așteptările elevilor.

Consilierea se inițiază în scopul *observării, analizării și prevenirii* diferitelor situații/probleme pe care le traversează elevul la vârsta adolescenței sau în scopul rezolvării unor probleme. De asemenea, *orientarea școlară* se inițiază cu scopul de a-l dirija / canaliza pe adolescent spre o evoluție în domeniul în care demonstrează aptitudini. După ce inițial, profesorul i-a depistat tipurile de inteligență (creativă, logică, matematică), elevul poate să-și canalizeze energiile spre ceva care îl poate propulsa în variatele tipuri de relații și contexte pe care le presupune educația: olimpiade, concursuri, cercuri de creație etc.

Dacă de *corectarea / rezolvarea* acestora se ocupă cu predilecție specialistul (consilier, psiholog, asistentul social, medicul), *de prevenirea* lor ar trebui să se ocupe, în primul rând, profesorul de la catedră prin asigurarea unui cadru și climat favorabil dezvoltării. Și aceasta pentru simplul motiv, că dascălul se află cel mai mult în contact direct cu elevul. Nu cred că există vreun profesor care să poată spune că nu a fost consultat, cel puțin o dată pe parcursul carierei sale didactice, de către vreun membru din familia elevului în legătură cu atitudinea pe care trebuie să o urmeze față de copilul său. El are oportunitatea să observe constant și continuu la elev atât comportamentul cât și nivelul cognitiv. Prin urmare, cadrul didactic este prima persoană care ia contact cu *nevoile* elevului (ceea ce ține de stadiul primar), care ulterior se transformă în *trebuințe* (ceea ce ține de nivelul evoluat) și în funcție de gravitatea acestora să decidă care este persoana cea mai competentă pentru a soluționa, ameliora sau corecta situația.

În decursul timpului omul își dezvoltă o serie de aptitudini în rezolvarea unor probleme (Pică, A., Păcurariu, A., 2002). Dar pentru că aceste aptitudini nu pot fi adecvate în orice situație și pentru că mereu poate interveni ceva inedit în viața

adolescentului este nevoie de un consilier. În aceeași măsură rolul consilierului este acela de a ajuta individul să se deprindă cu noi abilități prin care să facă față anumitor situații. Același autor elaborează un model terapeutic prin care încearcă să aducă la normal nivelul emoțional al individului.

El consideră că dacă la un individ nivelul emoțional este prea ridicat, acesta interferează cu modalitățile de rezolvare a problemelor, iar dacă este prea coborât - motivațiile devin prea slabe pentru a determina o schimbare. Astfel că, pentru a ajunge la echilibru, autorul propune terapia de susținere și condițiile de exprimare a emoțiilor.

Consilierea însă nu este un nou tip de activitate educativă. În România postrevoluționară s-a reluat această activitate, care impune implicarea unor persoane cu pregătire și cu o chemare pentru o muncă responsabilă, plină de respect și considerație pentru om. Nevoia de consiliere, în zilele noastre, se resimte ca o condiție necesară și imperativă pentru menținerea sănătății adolescenților și a echilibrului societății.

În general, teoria consilierii și orientării încearcă să răspundă la întrebările: *Cum ar trebui să fie corect, de ce ar trebui să aplicăm așa? Care trebuie să fie rezultatele consilierii? Ce aduce această experiență de viață?* Răspunsul la prima întrebare constă, în principal, într-o definiție dată conceptului, în formularea unor principii specifice, în expunerea unor considerații cu privire la dezvoltarea psihointelectuală a subiecților. Acest răspuns dezvoltă filosofia cursului de consiliere, a programului în sine, pe baza căruia s-a elaborat statutul de funcționare. Celelalte întrebări rămân fără răspunsuri detaliate. În plus, ele pot naște alte întrebări, cum ar fi: *Cum asimilăm termenul consiliere în educație? De ce consilierea cere o anume specializare? Care este locul ei în educație? De ce consilierea nu se realizează prin toate disciplinele școlare, de vreme ce profesorii identifică și se confruntă cu variate probleme comportamentale?* Un aspect important este faptul că domeniul consilierii intercorelează cu psihologia, teologia, etica, lingvistica, estetica, literatura, arta. Problema consilierii și orientării școlare este obiectul de studiu al unor autori de seamă, care au dezvoltat anumite aspecte ale acesteia: conceptul de consiliere psihologică și consiliere pedagogică (J.Nelson-Jons, W.Gibson, L.K.Mitchell); teoria și practica consilierii (P.Lisievi, J.Nelson); teorii de consiliere și psihoterapie (Ch.Peterson, J.Piaget), etc.

Învățământul românesc postmodern, aflat în plină reformă conceptuală, axiologică și

metodologică, avansând în calitate de subiect al educației copilul / elevul / studentul, revendică cu necesitate cercetări actuale cu privire la natura relațiilor educator - subiect educat, iar demersurile oricărei activități didactice trebuie să includă și metodologiile activității de consiliere și orientare școlară.

La fel ca și societatea postmodernă, educația postmodernă este marcată de o criză axiologică și de lipsa motivației educatorului și educatului. În acest context, întrebarea *Cum trebuie să fie consilierea și orientarea ca să contribuie la întemeierea axiologică a educației și la crearea unei motivații suficiente pentru activitatea educațională a profesorului și cea didactică a elevului?*, este una definitorie ceretării noastre, care își propune de aceea să urmărească și reconsiderarea atitudinii față de subiectul educat, a persoanelor implicate în procesul educativ, ca necesară și utilă intervenție în vederea formării unor ființe performante atât la nivelul teoriei cât și la nivelul relațiilor inter-sociale. Rolul consilierii și orientării școlare face parte din propunerile și angajamentul Ministerului Educației și Cercetării față de Integrarea în Uniunea Europeană, ca element esențial în restructurarea sistemului educativ. Eficiența consilierii prin relația profesor - elev este favorizată de însuși sistemul de învățământ, care-i oferă cadrul legal necesar.

În procesul educativ, din perspectiva instruirii diferențiate, profesorul trebuie și poate să devină un sfătuitor, un dirijor al elevului și al grupului. El indică pentru aceștia sursele de informare, îi asistă în autoformare, îl orientează școlar și profesional și totodată organizează activitatea didactică.

Consilierea individuală sau de grup îl va conduce pe dascăl la descoperirea cauzelor lipsei de motivație pentru școală, pentru o anumită disciplină sau pentru un anumit profesor. Procesul de **observație**, pe care profesorul îl parcurge continuu, îl conduce la sesizarea stării de spirit a adolescenților, a dificultăților pe care aceștia le pot întâmpina în familie, școală, societate. Dar mai cu seamă, acest proces își justifică menirea în măsura în care profesorul trebuie să observe potențialul elevului, să-i observe abilitățile și să le valorifice pentru eul personal și pentru societate. Acționând astfel, profesorul își asumă rolul de consilier și astfel, ajută adolescenții să exploreze *alternative*, să-și clarifice așteptările, îi ghidează spre decizii optime, le susține încrederea în propriile forțe sufletești și îi canalizează spre laturile în care ei își demonstrează aptitudini.

În procesul educativ, din perspectiva instruirii diferențiate, profesorul trebuie și poate să devină un sfătuitor, un consilier al elevului. Rolul acestuia este cu atât mai dificil cu cât diferențele între elevi sunt mascate, iar notele nu pot măsura cu exactitate calitatea cunoștințelor, ci doar cantitatea lor.

Profesorul evaluează alături de cantitate și calitatea aplicării cunoștințelor, stilul de lucru al elevului, pasiunea pe care o are pentru studiu și consecvența cu care se pregătește. În clasele inițiale, a V-a și a IX-a, profesorul pornește de la evaluări inițiale, după care conduce elevul spre adoptarea unei tehnici de pregătire care să-l ducă spre succes și satisfacție personală. Unii elevi au putere de adaptare și dorință de afirmare încât vor impresiona profesorul cu răspunsuri corecte, dorind note maxime. Alți elevi manifestă un interes slab pentru buna lor pregătire și nepăsare față de notă punând profesorului probleme dificil de rezolvat. Consilierea individuală îl va conduce pe dascăl la descoperirea cauzelor lipsei de motivație pentru școală, pentru o anumită disciplină sau pentru un anumit profesor. Ajutorul pe care profesorul cu rolul de consilier îl va da adolescentului cu deficiențe în comportament și pregătire este important pentru toată viața. Unul dintre cele mai importante lucruri pe care trebuie să le deprindă o persoană menită să se ocupe de educație și prin aceasta înțelegem și consiliere (profesor, părinte, consilier, psiholog), este acela de a înțelege *nevoile* elevilor:

1. Fizice / de bază:

- nevoia de căldură,
- nevoia de hrană și de odihnă, de îngrijire și igienă;
- nevoia de a fi ocrotiți în fața primejdiilor.

2. Afective:

- contactul fizic,
- admirația și tandrețea,
- timpul acordat,
- atenția și observarea comportamentelor,
- aprobarea și compania în diferite activități.

3. De securitate:

- îngrijire permanentă,
- mediu predictibil,

- modele de îngrijire permanentă și respectare a unor reguli elementare,
- reguli de control,
- o familie unită și stabilă,
- un grup de familie / un grup școlar armonios.

4. De stimulare a potențialului înnăscut:

- încurajarea curiozității și comportamentelor de explorare;
- dezvoltarea deprinderilor de participare la joc și de a răspunde la întrebări;
- promovarea ocaziilor de afirmare și de dezvoltare.

5. De direcționare și control: se referă la deprinderea elevilor cu comportamentele sociale adecvate, de disciplină, cultivarea de valori precum: cinstea și respectul față de celălalt;

6. De responsabilizare, care are în vedere atragerea copilului, la început în lucruri minore, pe parcurs, însă, dându-i-se responsabilități din ce în ce mai mari: implicarea în deciziile importante legate de familie sau de școală (consiliul de familie / consiliul elevilor), învățarea din propriile greșeli sau succese.

7. De independență, prin care se înțelege a ajuta elevul să înțeleagă că trebuie să ia propriile decizii (Vrăjmaș, E., 2002). Despre cum se manifestă toate acestea la individ vorbesc aproape toți cercetătorii comportamentului uman, în literatura de specialitate: A. Maslow, F. Herzberg, D.D. McClelland, A. Schopenhauer, etc. Aceștia au demonstrat că viața individului se organizează în funcție de câteva *trebuințe*.

Conform definiției date de autorii sus-numiți, trebuințele sunt *structuri motivaționale* bazale și fundamentale ale personalității, forțele ei motrice cele mai puternice. Acestea reflectă echilibrul biopsiho - social al omului în condițiile solicitării mediului extern specific (școală, societate, anturaj). Ele semnalizează cerințele de reechilibrare în forma unor stări și imbolduri specifice. În funcție de geneza și conținutul lor, trebuințele sunt clasificate în: *primare, materiale, spirituale și sociale*.

Cele primare sunt înnăscute, au rolul de asigurare a integrității fizice a organismului. În categoria acestora intră și trebuințele *biologice* sau *organice* de hrană, apă, somn, mișcare, căldură, sex etc., și trebuințele *fiziologice* sau *funcționale* de mișcare, relaxare-descărcare.

Trebuințele materiale de locuință, transport, unelte și instrumente sunt importante, ca și trebuințele spirituale de cunoaștere, estetice, etice, de afirmare a propriei persoane.

Trebuințele sociale de comunicare, anturaj și integrare socială, de cooperare, de prietenie îl definesc ca om. Când vorbim de trebuințe, ne referim la înțelesul pe care psihologul american Maslow, îl dă acestui concept. Astfel, el a construit o piramidă a acestor nevoi, conform schemei de mai jos (Figura 1):

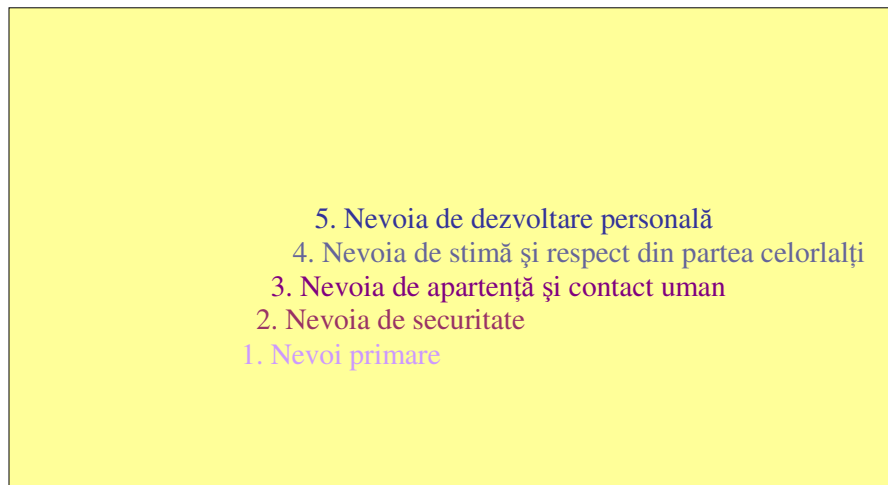

Figura nr. 1 - Piramida trebuințelor (Maslow. A., 1943)

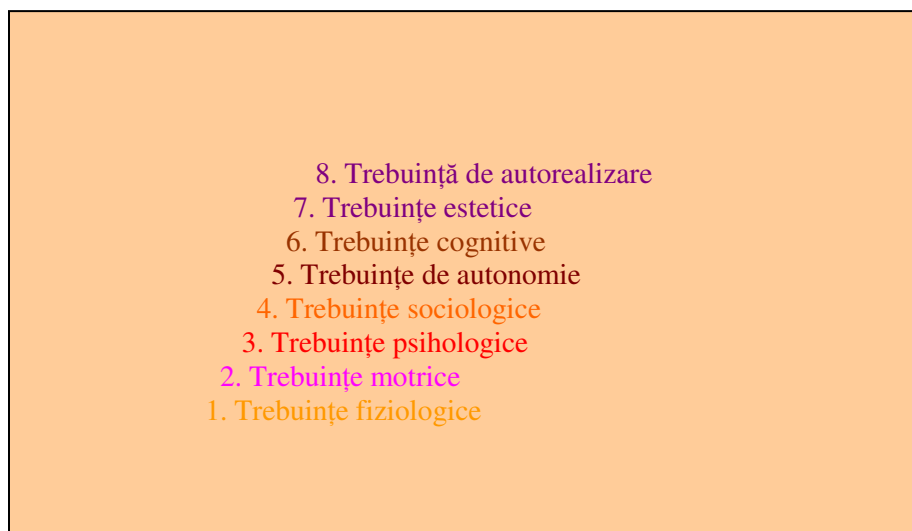

Figura nr. 2- Ierarhia motivațiilor(Maslow, A., 1943)

Nevoile corespund trebuințelor sau necesităților. Oamenii muncesc după nevoile lor personale și motivațiile individuale sau sociale. Ei își orientează energiile, acțiunile, conduita spre atingerea obiectivelor generale și în mod diferit, după motivația intimă a fiecăruia. Consilierul va orienta adolescentul spre nevoile fundamentale ale viitorului adult, nevoi ce se conturează încă din anii de școală:

- nevoi /trebuințe psiho - sociale: statutul său și respectul câștigat în cadrul grupului, contribuția personală la prestigiul grupului;
- nevoi / trebuințe morale: dorința de a servi cauzei superioare, de a avea suflet nobil;
- nevoi / trebuințe profesionale: atracția pentru o anumite activitate, valorificarea capacităților personale.

Așadar, adolescentul trăiește și se dezvoltă în funcție de anumite trebuințe. Pe de o parte, este vorba despre trebuințele societății, la care individul trebuie să răspundă, iar pe de alta, putem vorbi despre așa zisele dorințe personale, pe care trebuie să le satisfacă pentru a reuși în viață. Tot în funcție de trebuințe, individul va interpreta roluri diferite, în societate.

Abordările sociologice, susțin faptul că una dintre principalele trebuințe, la vârsta adolescenței, este aceea de a fi integrat în școală. *Trebuința de a fi instituționalizat prin școală*, la această vârstă, este cu atât mai mare cu cât lipsa ei ar duce la dezechilibre. Adolescenții, cu trebuințele lor, trebuie priviți separat și explicați în termeni cazuali. Acțiunile lor, cu motivații puternice, sunt efectuate deliberat și explicația poate fi dată în termeni de scopuri și obiective. Acțiunile lor, efectuate arbitrar, sunt cele care ridică probleme și semenilor și sinelui propriu. Pe acestea, cadrul didactic, aflat în ipostaza consilierului, trebuie să le identifice și să le canalizeze spre o soluționare. Elevul adolescent nu are încă definitivă *identitatea*, el este în căutarea și satisfacerea unei alte trebuințe și anume aceea de *formare a sinelui*. Consilierul îl ajută să conștientizeze unicitatea sa, să și-o accepte și să și-o asume. Dacă nu știe să se înțeleagă și să se accepte, adolescentul ajunge la a avea probleme de conflict interior acerb. O parte a eului său se revoltă contra modelelor pedagogice, a tipurilor instituționale care-i sunt impuse de societate, familie, fără să fie întotdeauna ușor de delimitat cauza și mobilul ce au declanșat neliniștile difuze și izbucnirile sale de furie. Rolul activității de consiliere și al

consilierului este acela de a-l stimula pe tânăr să se regăsească prin ceea ce are mai valoros. De asemenea, el trebuie să știe să-l canalizeze spre o soluționare acolo unde se constată o deviere sau o abatere de la reușită. Scopul activității de consiliere este acela de a-l ajuta pe subiect să-și joace propriul rol în lume, acela de a aduce societății din care face parte un plus de valoare. Consilierul intervine și abilitează subiectul pentru a-și defini identitatea și individualitatea și pentru a deține controlul asupra propriilor acțiuni și limite, ajutându-l să-și joace propriul rol în lume.

O alta, ar putea fi numită *trebuința de a avea un comportament adecvat* atât față de activitățile educative cât și față de cele extra educative precum și față de relațiile interumane. Nu în ultimul rând, ne oprim asupra *trebuințelor sociale de comunicare, anturaj și integrare socială, de cooperare, de prietenie* pentru că acestea toate îl definesc ca om și îi asigură succesul. Pe lângă trebuințe, comportamentul uman este orientat către scopuri sau obiective. Scopurile sunt exterioare individului. Ele sunt atractive, oportune și demonstrează spre ce își îndreaptă omul acțiunea pentru a atinge succesul. Asta nu înseamnă, însă, că obiectivele orientează conduita, ci dimpotrivă, aceasta este influențată de mult mai multe lucruri. Ca spre exemplu, de motivații: dorințe, aspirații, convingeri, atracții, nevoi, repulsii.

Consilierul școlar îi va orienta pe tineri spre conștientizarea scopurilor lor de nivel înalt și de bătaie lungă care cer voință, perseverență și efort până la atingerea lor. De asemenea, și spre a face distincția / alegerea între ceea ce este pozitiv sau negativ. Psihologul Paul Popescu-Neveanu vorbește despre *teoria factorilor duali* elaborată de Herzberg, potrivit acesteia, există elemente care produc satisfacție individului și elemente care produc insatisfacție, astfel încât omul este într-un continuu balans între bine - rău, echitate - inechitate, relații încordate - relații destinse, responsabilitate - iresponsabilitate. (Popescu-Neveanu, P., 1990) .El trebuie consiliat și orientat în funcție de fiecare stadiu/situație prin care trece nu doar pentru a supraviețui modest / mediocru, ci pentru a atinge succesul pentru sine și pentru societate.

Cum este posibil de realizat acest lucru a fost una dintre preocupările continue ale omului, care tinde să își depășească mereu condiția.

D.D.Mc Clelland (apud Popescu-Neveanu, P., 1990) a elaborat *teoria achiziției succesului*. Aceasta, spune autorul, are patru niveluri .

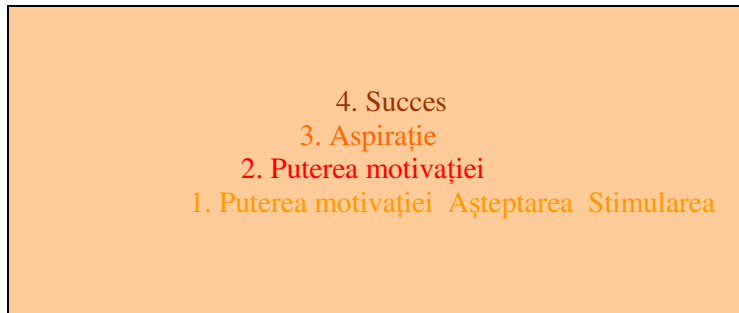

Figura nr. 3 - Nivelurile achiziției succesului (Apud D.D.Mc Clelland)

Conform lui A.Schopenhauer, în funcție de anumiți indicatori pe care-i formulează, scopul principal al vieții deosebește oamenii în funcție de importanța pe care aceștia o acordă *vieții personale* (pusă în slujba voinței, dorințelor), *vieții practice* (bunăstarea personală) și *vieții intelectuale* (sporirea cunoștințelor). Susținem că dacă încurajăm viața intelectuală, aceasta devine, cu vremea, scopul principal al individului, o asemenea viață va fi un scut de apărare în contra urâtului și în contra urmărilor lui dăunătoare, ferindu-l pe individ de numeroasele primejdii, nenorociri, pierderi la care este supus cel ce-și caută numai mulțumirea materială. Pentru acest individ, autorul distinge o trebuință în plus față de ceilalți: *trebuința de a învăța, de a vedea, de a studia, a medita, de întoarcere la înăuntrul lui* (Schopenhauer, A., 1994). Aceste trebuințe sunt cunoscute sub termenul de trebuințe intelectuale. În acest sens, autorul citat remarcă faptul că omul este *un copil al nevoilor, nu o inteligență liberă*, de aceea dacă viața noastră nu este însoțită de vreo artă frumoasă, vreo știință, în care să-și afle o mare parte a plăcerilor sale, va ajunge un izvor al primejdiilor. Cu alte cuvinte, trebuie să-i învățăm pe educați că viața noastră obiectivă trebuie să fie secundară celei subiective, de aceea, virtuțile noastre intelectuale ne servesc în primul rând nouă.

Dar, pe lângă cele afirmate mai sus, nu trebuie să uităm că o mare putere a influențării activității intelectuale a adolescenților o are cadrul didactic în rolul consilierului. Astfel că, asumarea rolului de conducător al activității didactice și educative este o coordonată de bază a misiunii oricărui cadru didactic. Din însăși definiția educației rezultă caracterul conștient, rațional coordonat al formării personalității elevilor de către educator la diverse niveluri. Procesul de învățământ, ca proces instructiv educativ, are între caracteristicile sale și pe aceea că reprezintă un proces managerial. Practica managerială consideră educația ca *știință și artă* (Bîrzea, C., 1995). Termenul de artă are sens de măiestrie, pricepere, talent în a conduce alți oameni. Termenul de știință se referă la gândirea și acțiunea cadrului didactic care realizează funcțiile manageriale într-o manieră eficientă (cu economie de timp) și eficientă (câștig maxim și efort minim).

Activitatea de consiliere și orientare școlară este o activitate centrată pe ideea limbajului real dialogic. Natura dialogică a cuvântului a fost relevată în mod autentic de M.Bahtin, cel care a tratat termenii *cunoaștere dialogică și limbaj dialogic* (Vasile, M., Bahtim, M., 2001). Un act de vorbire, în activitatea de consiliere, nu este ceea ce însemna la Saussure, *parole*, adică folosirea sistemului general al limbii într-un monolog individual; un act de vorbire este o replică la un alt act de vorbire. În condițiile consilierii, exprimarea vorbirii fiecăruia are un caracter adresativ. Adică, una și aceeași idee circulă prin mintea tuturor persoanelor antrenate: consilier – consiliat / consiliați - și scopul acestei metode este de a ajunge la concluzii de valabilitate comună (Saussure, F., 2004). În procesul *cunoașterii dialogice*, termen împrumutat de la Bahtin, dialogul nu poate să se individualizeze decât în procesul interacțiunii vii. Între discurs și obiect mai intervin și alte discursuri, străine, despre același obiect, pe aceeași temă. Dacă extindem logica gândirii filosofice a lui Bahtin și în consiliere, prin *cunoaștere dialogică* înțelegem un dialog aplicat principiilor spirituale, morale și culturale ale existenței ființei umane (Bahtim, M., 1977).

Ori, în cunoaștere, în activitatea de consiliere, noi nu ne exprimăm singuri; în dialog intervin alte discursuri despre obiect (consiliatul), care este dinainte condiționat, contestat, apreciat sau nu, învăluit poate să nu participe la dialogul social. Numai așa ne putem exprima obiectiv. În activitatea de consiliere, noi nu ne exprimăm direct despre

obiect, cunoașterea o deținem numai după ce percepem și alte discursuri despre obiect. În ordinea cunoașterii cel mai important este dialogul.

Studiile de specialitate definesc **consilierea** ca *arie de servicii* oferite unui client (individ sau grup) care constau în observare, informare, orientare, sfătuire pentru a-și rezolva problemele sau pentru a-și planifica viitorul (Reber, S., 2001).

O definiție a consilierii psihopedagogice, (Cocoradă, E., 2003) ne îndreptățește să afirmăm că activitatea de consiliere și orientare este un serviciu, în cadrul căruia profesorul oferă *asistență și suport emoțional* elevului / grupului de elevi în scopul dezvoltării personale și a prevenirii situațiilor problemă și a crizelor. La această definiție mai adăugăm o caracteristică și anume că această activitate *nu se desfășoară* doar în cazul situațiilor critice, așa numitele situații de criză, ci dimpotrivă, ea poate fi recomandată și în cazul unor situații / împrejurări pozitive sau în cazul consilierii unor elevi de excelență, sau în cazul sprijinirii / orientării adolescenților spre viitoarea carieră. (Neamțu, C., 2003). De suport de consiliere trebuie să beneficieze și elevii supradotați, ca să nu apară riscul înstrăinării sau al frustrării atunci când aceștia se confruntă / trebuie să se adapteze la o lume și cu un mediu care nu se ridică la nivelul așteptărilor lor. Elevul trebuie consiliat și orientat continuu spre situații care simulează momentul integrării lui în societate, pentru ca acesta să poată fi competitiv în orice condiții.

În sprijinul acestei afirmații, vine și definiția Anei Pică, potrivit căreia consilierea reprezintă un proces intensiv de acordare a asistenței pentru persoanele normale care doresc să-și atingă obiectivele și să funcționeze mai eficient, în timp ce psihoterapia este (...) un demers mai complex de tratament psihologic centrat pe reducerea unor simptome sau comportamente disfuncționale sau, (...) pe reechilibrarea și reconstrucția personalității. Cu toate acestea mulți specialiști consideră termenii de consiliere și psihoterapie ca fiind echivalenți. . (Pică, A., Păcurariu, A., 2002).

Conceptul de **orientare școlară** este definit de *Dicționarul de Psihologie* ca fiind o componentă logică a raționalizării moderne a școlarității (Dicționar de psihologie, 1999). Orientarea este o acțiune *de îndrumare* centrată pe *individ*. Ea pornește de la *interesele* acestuia, de la *aptitudinile*, de la *înclinațiile* sale și până la posibilitățile sale concrete de acces la o anumită carieră.

2. Rolul activității de Consiliere și Orientare școlară în procesul de evoluție al tinerilor

Consilierea și orientarea școlară reprezintă în școala românească o parte importantă a curriculumului. Prin adaptarea la condițiile școlii românești a acestui document normativ și instrument de activitate didactic - educațională, s-a urmărit obținerea unei cât mai mari eficientizări în planul dezvoltării personale cât și în al celei socio - profesionale. Rostul acestei activități, în cadrul instituției instructiv educative, este de a-i ajuta pe elevi să devină mai motivați în a trăi, a munci, a se distra, a învăța, a fi competitiv la nivelul lumii în care dorim și sperăm să fim integrați. Consilierea urmărește formarea unor persoane armonioase cu sine, cu ceilalți, cu lumea cărora le aparține. La finalul școlarizării, ființa trebuie să fie capabilă să transpună în faptă conținutul diplomei obținute în școală (Negrilă, I., 2002).

La rândul său, Băban susține și analizează consilierea ca pe *o relație interumană de asistență și suport* dintre profesori și elevi în scopul dezvoltării personale și prevenției situațiilor problematice și de criză. Scopul intervențiilor, cu rol de consiliere, este rezolvat de către copil în mod independent a problemelor de natură cognitivă, afectivă, psihomotorie (Băban, A., 2002).

Accentul în această activitate cade pe promovarea capacității de ajutorare și autodirecționare a elevului. Activitatea în echipă a cadrelor didactice este facilitată de această arie curriculară, căci în unele situații consilierea, orientarea și evaluarea elevului sunt activități care presupun colaborarea și sincronizarea muncii mai multor categorii de persoane.

Programele de consiliere și orientare sunt utile elevilor deoarece le oferă acestora informații, le formează deprinderi și le dezvoltă experiența necesară identificării unui mod optimist și realist de a-și construi existența. De asemenea, aceștia vor dobândi o imagine de sine mai bună, vor stabili relații bune cu ceilalți și vor înregistra un randament sporit în activitatea școlară. Una dintre teoriile cele mai pertinente cu privire la consiliere, și pe care ne-o însușim în totalitate, aparține lui C. Rogers, conform căruia activitatea de consiliere *este centrată pe persoană* (Rogers, C., 1966). Metoda lui este holistică și are

rolul de a ajuta ființa consiliată să înțeleagă, să planifice și să acționeze așa încât să progreseze în propria-i viață (Rogers, C., 1966). .

Consilierea centrată pe persoană este o metodă în care consilierul, bazându-se pe spontaneitatea și pe intuiția sa empatică, încearcă să-l înțeleagă pe subiect în unicitatea lui, să-i sprijine efortul de a ajunge la conștiința de sine și la ideea de *responsabilitate*. Subiectul trebuie ajutat să se elibereze de forțele care-i limitează manifestarea autentică a personalității. Totodată, el trebuie ajutat să își exploateze constructiv potențialul de care dispune pentru a deveni o persoană armonioasă, competitivă și stimulativă pentru cei din jur.

Astfel, modelul *Egan în trei pași*, la care face referință Pică în lucrarea sa, poate fi considerat unul dintre scenariile ce poate fi utilizat în această activitate. Potrivit modelului, succesul depinde de parcurgerea următorilor pași în parte:

1. Să se realizeze un climat psihologic în care elevul să se simtă valorizat, acceptat necondiționat, liber să exploreze.
2. Să se ofere un suport material, intelectual și afectiv care să permită dezvoltarea personală a elevului.
3. Să se realizeze o congruență între ceea ce simte și ceea ce trăiește ca experiență actuală. Acest lucru va conduce la toleranță (Pică, A., Păcurariu, A., 2002). Toți cei trei pași trimit la rolul activității didactice în cadrul acțiunii educaționale, înțeleasă ca ecuație între consiliat – consilier și mediu. Aceasta trebuie să inducă simpatie, încredere, antrenarea atitudinii deschise, prietenoase, comunicare, etc. Foarte importantă este implicarea profesorului consilier și a dorinței sale de a oferi sprijin. De la teorie la practică trecerea se face prin emiterea de formule lingvistice, menite să desemneze disponibilitatea specialistului pentru acordarea de sprijin și consultanță. Din multitudinea variantelor, se pot aminti cele de genul: *Cum crezi că aș putea să-ți fiu de folos? Care crezi că ar putea fi ajutorul pe care crezi că ți l-aș putea acorda? Simți nevoia să împărtășești cuiva starea prin care treci? Ești dispus/ă să ne gândim împreună la ceea ce urmează să faci? Consider că ai în tine resursele / forțele necesare ca să depășești acest moment. Trebuie să ai încredere în tine și să nu te lași copleșit prea ușor. Ai la îndemână câteva variante, alege-o pe cea care ți se potrivește. Nu-ți fie teamă să te destăinui, cei de aici vor încerca să te ajute.*

Cercetările în domeniul consilierii și orientării școlare certifică caracteristici definitorii ale consilierului școlar modern. Conform acestora, consilierul trebuie să țină cont de faptul că în educație, ca și în dezvoltarea unei societăți, există momente de criză pentru subiectul educat / consiliat, care trebuie identificate și apoi stabilizate, pentru a preveni pierderi irecuperabile. Subiecții consiliați nu sunt egali în disponibilități și înclinații, în potențial intelectual sau psiho-moral și prin urmare, trebuie tratați diferențiat. Educația modernă pune accent pe predarea diferențiată, singura care poate duce la succes individual. Argumentul în favoarea diferențierii poate fi găsit în motivația conform căreia fiecare elev poate și trebuie să-și găsească locul său în cadrul clasei, al școlii și al societății, în funcție de abilitățile psiho - intelectuale pe care le are și în conformitate cu pregătirea sa. Diferențierea trebuie să țină cont de câțiva factori: disponibilități creatoare în domeniul științelor exacte sau în domeniul științelor umaniste; de interesele elevilor, de particularitățile de vârstă, de nivelul de cunoștințe ale subiecților. Identificându-le, consilierul își adaptează și își creează metode și mijloace de consiliere și orientare școlară, încât să determine elevul adolescent să participe conștient la cunoașterea de sine și formarea personalității sale. Eficiența diferențierii educației este favorizată de însuși sistemul de învățământ, care-i oferă cadrul legal necesar. Sistemul de învățământ oferă arii de profiluri de învățare diferite, programe școlare în funcție de stadiul de dezvoltare intelectuală la care se află, un curriculum național, și altul la decizia școlii în funcție de nevoi. Există arii curriculare fundamentale, obligatorii pe orizontală, pentru tot sistemul de învățământ la un anumit nivel după tipul de clasă și după profilul liceului (agro-industrial, turistic, economic, artistic, etc.) Acestea au ca scop în egală măsură informarea, dar și formarea psiho -intelectuală a elevului.

Astfel că, din perspectiva instruirii diferențiate, profesorul devine un sfătuitor, un consilier al elevului. El indică acestuia sursele de informare, îl asistă în autoformare și totodată organizează activitatea didactică. Rolul acestuia este cu atât mai dificil, cu cât diferențele între elevi sunt mascate, iar notele nu pot măsura cu exactitate calitatea cunoștințelor ci doar cantitatea lor. Profesorul evaluează alături de cantitate și calitatea aplicării cunoștințelor, stilul de lucru al elevului, pasiunea pe care o are pentru studiu și consecvența cu care se pregătește. În clasele inițiale, a V-a și respectiv, a IX-a, profesorul pornește de la evaluări inițiale, după care conduce elevul spre adoptarea unei tehnici de

pregătire care să-l conducă spre succes și satisfacție personală. Unii elevi au putere de adaptare și dorință de afirmare încât vor impresiona profesorul cu răspunsuri corecte, dorind note maxime. Alți elevi manifestă un interes slab pentru buna lor pregătire și nepăsare față de notă punând profesorului probleme dificil de rezolvat. Consilierea individuală îl va conduce pe dascăl la descoperirea cauzelor lipsei de motivație pentru școală. Ajutorul pe care profesorul cu rolul de consilier îl va da adolescentului cu deficiențe în comportament și pregătire este important pentru toată viața. Procesul de observație, pe care profesorul îl parcurge continuu, îl conduce la sesizarea stării de spirit a elevilor, a dificultăților pe care le întâmpină în familie. Identificându-le, profesorul își asumă rolul de consilier și ajută adolescentul să exploreze alternative, să clarifice așteptările subiectului, să-l ghideze spre decizii optime, să-i susțină încrederea în propriile forțe sufletești..

În activitatea de consiliere și orientare trebuie să-i deprindem pe subiecți cu aptitudinile de a exprima acești termeni: nevoi / trebuințe, cu punctul de gravitație care să cadă în interiorul lor, în reflexiile, cugetările lor despre ei. Trebuie să-i învățăm să întrebuițeze persoana întâi, în locul celei de a treia plural, să se adreseze la lucruri ce le pot găsi în interiorul lor (valori intelectuale, spirituale) și nu în afara lor (bani, ranguri, glorie). Datoria consilierului este de a orienta consiliații să se adreseze acelor lucruri care să le poată garanta fericirea și liniștea. Sau, preluând un termen din științele exacte, consilierea și orientarea școlară trebuie să aibă un punct de gravitație care să nu cadă în afara celor consiliați, să nu caute mulțumirea „de din afară”, ci izvorul fericirii să fie propria lor putere vitală.

Altfel spus, viața noastră obiectivă, după afirmația lui Schopenhauer, trebuie să fie secundară celei subiective, de aceea virtuțile noastre intelectuale ne servesc mai ales nouă. Omul este un copil al nevoilor, de aceea dacă viața noastră nu este însoțită de vreo artă frumoasă, vreo știință, în care să-și afle o mare parte a plăcerilor sale, va ajunge un izvor al primejdiilor (Schopenhauer, A., 1994)

3. Rolurile educatorului în activitatea didactică

- **Persoană resursă**

Transmite informații, instruește, definește obiecte, consiliază elevul în funcție de metodele de învățare cele mai adecvate.

- **Specialistul în relații inter - personale și grupale**

Este diagnostician, consilier, organizator al grupului ori mediator între grupul de elevi și lumea din afara școlii. Acesta, prin competențele sale de agent de comunicare, va satisface trebuințele de comunicare ale adolescenților. Ca agent de socializare, profesorul va satisface necesitățile de relaționare ale adolescenților care au carențe de relaționare cu părinții, colegii.

- **Tehnician**

Propune situații de învățare, favorizează realizarea de producții audiovizuale și informatice, lecții asistate de calculator.

- **Evaluator**

Controlează progresul învățării cognitive ori sociale, consiliază elevii pentru a depăși obstacolele în învățare.

- **Cercetător**

Sprrijină proiectele individuale de studiu, de dezvoltare personală ale elevilor și ale grupului.

- **Terapeut**

Este empatic, se îngrijește de problemele emoționale ale elevilor. Profesorul ca terapeut își asumă tot mai mult funcția de consilier, el devine un observator sensibil al comportamentului elevilor, un îndrumător persuasiv și un sfătuitor al acestora. Ca agent cognitiv va încerca să participe la diminuarea dezechilibrelor psihice, emoționale.

- **Descoperitor**

El identifică particularitățile creative, estetice, dramaturgice ale adolescentului; îi oferă posibilitatea de a interpreta diferite roluri pe care identificându-le, adolescentul poate să și le asume sau să se disocieze de ele.

- **Catalizator de emancipare afectivă și intelectuală**

Acționează pentru dezvoltarea echilibrată și armonioasă a minților adolescenților, îi ascultă și îi ajută să se exploreze și să înțeleagă mai bine universul intim și prin descoperirea acestuia să se înțeleagă pe ei înșiși.

O astfel de ipostază presupune preocuparea acestuia de a găsi cele mai potrivite metode și strategii acționale pentru a-i face pe adolescenți să-și însușească / dobândească informațiile necesare cunoașterii disciplinei pentru a conduce la autonomie intelectuală și axiologică; să-l ajute să descopere blocajele de orice natură, barierele de comunicare; să-l determine, pe baza unei experiențe vaste și a unei experiențe mature, să își formeze o disciplină a vieții: lectura, comunicarea, sinteza, interpretarea, creativitatea.

- **Partener al educației**

Intră în relație cu alți factori ai educației: cu părinții, cu agenți de cultură. Profesorul își asumă rolul de consultant și consilier al familiei, angajând împreună cu părinții și alți factori de cultură, activități care să ofere adolescenților schimbul de informații din diferite domenii ale culturii sau științei, asigurând un comportament și atitudini dezirabile ale adolescenților; dirijându-l și determinându-l să interacționeze cu lumea, să comunice cu noul din lumea exterioară adolescentului; să îl prevină asupra influențelor ce se vor exercita asupra lui și să îl ajute să reacționeze potrivit acestor influențe.

- **Membru al corpului profesoral**

Intră în relații orizontale cu ceilalți profesori și relații verticale cu directorii, inspectorii etc.; profesorul poate fi implicat în evaluarea, consilierea altor colegi; gândește strategii de acțiune educativă comună (predarea în perechi), militează pentru interdisciplinaritate, etc. (Apud: Cocoradă, E., 2003 ; Peretti, de A., 1991;)

Descrierea tipurilor de consiliere și orientare (Cocoradă, E., 2003)

Tipuri de consiliere și orientare	Descriere	Persoană care consiliază	Instituție

Informațională	Oferă informații pe o temă - domeniu	Persoană abilitată	Ghișeu de informații
Tehnică	Oferă informații – sfaturi privind execuția unor lucrări, derularea unor procedee într-un domeniu	Persoană abilitată, consilier tehnic	Ghișeu de informații
Suportivă	Oferă sprijin moral și emoțional în diferite situații	Părinte Prieten Profesor Psiholog	Cadru informal (familie, grup) Cadru (formal școală, cabinete de consiliere)
Vocațională	Dezvoltă capacitatea de planificare a carierei. Este o activitate de consiliere destinată depistării unor aptitudini pentru o anumită artă sau știință; sau depistarea predispoziției pentru un anumit domeniu de activitate sau pentru o anumită profesiune.	Consilier Psiholog Professor Diriginte	Școală Cabinet Servicii resurse umane
Pastorală	Oferă sfaturi, ghidează conduita religioasă , de spirit.	Preot	Biserică

De dezvoltare	Formare de atitudini și abilități care să permită satisfacerea stării de bine.	Părinte, profesor, psiholog	Cadru informal Cadru formal
De criză	Asistă persoane aflate în impas	Psiholog, psihiatru	Cabinet psihologic, psihiatric
Orientare școlară	Alegerea în funcție de abilități personale și în funcție de cerințele societății	Consilier Psiholog Profesor Diriginte	Cabinet psihologic, școală
Orientare profesională	Activitatea de consiliere a adolescenților pentru a-i ajuta să ia o hotărâre în privința vieții lor profesionale.	Consilier Psiholog Profesor Diriginte	Cabinet psihologic, școală

Tabelul nr. 1 – Tipurile de consiliere și orientare școlară

Se confirmă și mai mult ideea că profesorul este indicat să desfășoare, în cadrul disciplinei sale, activitatea de consiliere venind astfel în sprijinul elevului cât și al consilierului specializat. Deși lucrează cu întreaga clasă, profesorul tinde prin toate activitățile sale diferențierea tratării elevilor în funcție de temperamentul lor, observat pe o perioadă îndelungată de timp, de abilitățile psihice și intelectuale, dar și de dorințele lor.

Profesorul diriginte deține rolul privilegiat în procesul de informare și orientare în carieră deoarece el este îndrumătorul activității de orientare la clasa de elevi pe care o

coordonează. Față de ceilalți profesori, dirigintele are sarcini suplimentare dar și metodele și mijloacele de realizare pentru acestea. Dirigintele participă în mod activ, implicat direct în procesul de orientare al elevilor și totodată calitatea de diriginte îi conferă și coordonarea celorlalți profesori care predau la clasa lor, în sensul cunoașterii, educării, informării și îndrumării elevilor în plan școlar și profesional. Printre cele mai uzuale și eficiente modalități pe care le are la îndemână dirigintele pentru a îndruma activitatea de orientare, care și-au demonstrat utilitatea în practica educațională, sunt: convorbirea cu elevul, familia alți factori, chestionarul, autocaracterizarea, aprecierea obiectivă a personalității, analiza produselor activității, activitățile extrașcolare, etc.

Una din sarcinile profesorului diriginte este de a realiza o informare directă a elevilor cu privire la studiile și profesiunile spre care se pot orienta, dar și îndrumarea activității de autoinformare în vederea unei autoorientări corecte. Activitatea dirigintelui se încheie cu formularea sugestiei de orientare, care trebuie să fie rezultatul interacțiunilor dintre posibilitățile, aspirațiile elevului, dorințele familiei și oferta socială. Această sugestie a dirigintelui nu trebuie să aibă caracter persuasiv, astfel încât elevul și familia să poată fi siguri că opțiunea le aparține în totalitate.

Directorul școlii este cel care propune planul managerial al unității școlare și tot el este cel care se ocupă de planificarea, organizarea, controlul și evaluarea activității din școală și implicit a celei de informare și orientare în carieră a elevilor din unitatea pe care o coordonează. Pentru ca rolul directorului în procesul orientării să fie real și eficient pe toate planurile activității manageriale, el trebuie să includă în planul managerial și sarcini specifice muncii de orientare. Aceste sarcini trebuie să vizeze asigurarea condițiilor necesare desfășurării procesului de orientare, repartizarea atribuțiilor ce revin cadrelor didactice în diferitele etape ale orientării, colaborarea cu familia și ceilalți factori implicați în procesul orientării elevilor. (Tomșa, Ghe., 1999).

Consilierul școlar , prin rolul și sarcinile pe care le are în școală, poate fi considerat că are rolul privilegiat în ceea ce privește orientarea școlară, deoarece el poate fi denumit chiar profesionistul în acest domeniu dacă ne gândim că este specialist în psihologie sau științele educației. Aceste elemente sunt importante deoarece el beneficiază de cunoașterea celor mai eficiente metode utilizate în practica orientării în carieră. Activitatea consilierului școlar, deși aparent este desfășurată în mai multe direcții, la o

scurtă analiză se poate concluziona că de fapt, întreaga lui activitate din școală poate fi utilizată în domeniul orientării:

A). Asistență psihopedagogică pentru elevi:

A1). Pentru elevi:

- formarea și dezvoltarea capacităților de autocunoaștere și dezvoltarea însușirilor de personalitate;
- asistarea elevilor în depășirea dificultăților școlare și a eșecului școlar;
- formarea abilităților de interrelaționare și de rezolvare a situațiilor conflictuale;
- cunoașterea și optimizarea stilului propriu de învățare;
- sprijinirea autocunoașterii și dezvoltarea însușirilor de personalitate ale elevilor supradotați;
- pregătirea psihologică a elevilor pentru examene;

A2). Pentru profesori:

- familiarizarea cu metode eficiente de rezolvare a problemelor comportamentale ale elevilor;
- cunoașterea stilurilor eficiente de conducere a grupurilor de elevi;
- optimizarea stilurilor de predare- învățare;
- familiarizarea cu diferite metode de cunoaștere a personalității elevilor;
- familiarizarea cu modalitățile de sprijinire a elevilor în procesul de informare și orientare în carieră a elevilor , precum și acelor utilizate în pregătirea psihologică pentru examene;

A3). Pentru părinți:

- cunoașterea particularităților psihice ale diferitelor categorii de vârstă;
- identificarea metodelor adecvate de relaționare cu copilul pe diferite trepte de vârstă;
- cunoașterea modalităților de rezolvare a situațiilor conflictuale;
- familiarizarea cu diverse metode de cunoaștere a copilului și modalități de dezvoltare a însușirilor de personalitate;

4. Activitatea de consiliere și rolurile consilierului

Consilierul, fie că este profesorul sau oricare dintre specialiștii antrenați în activitatea de consiliere și orientare școlară ar trebui să facă dovada următoarelor aptitudini: respect pentru cel consiliat; întâmpinare susținută a eventualelor probleme sesizate din neliniștile elevului sau din comportările mai puțin controlate din timpul orelor de curs; acompaniere; readaptare permanentă la ceea ce exprimă elevul; acceptare necondiționată, fără critică la adresa a ceea ce face sau spune elevul; empatie de pătrundere în universal celuilalt; congruență, văzută drept concordanță dintre comportament, sentimente și vorbe; colaborare complicitară în sensul de implicare a elevului în rezolvarea propriilor probleme; gândire pozitivă (Peretti, de A., 1991).

Atât problemele cât și capacitățile subiectului vor trebui să fie evaluate cu mare capacitate de către consilier. Rolul acestuia este *să întrebe, să încurajeze și să sprijine* consiliatul. Specialiștii G. Caplan, M. Goldfried, E. Lindemann, citați de A. Pică susțin că persoana care consiliază nu trebuie să formuleze probleme, după cum nici să sugereze soluții, ci să-l ajute pe subiect să le găsească. În plus, specialistul în consiliere trebuie să îl învețe pe elev să știe unde / cum să caute și singur soluțiile. Pe de altă parte, soluții pot să găsească și în ora de dirigiență, de unde pot împărtăși experiențe personale, și situații de viață care să le servească drept model. Una dintre modalitățile de consiliere pentru a-l determina pe consiliat să opteze singur pentru o rezolvare, este aceea de a-i diviza problema în *șapte pași*, după modelul M. Goldfried (1975), citat de studiul lui A. Pică. Aceștia sunt:

1. identificarea problemei;
2. propunerea soluțiilor alternative;
3. repetarea fiecărei alternative până când toate implicațiile ei sunt clare;
4. alegerea unei soluții;
5. definirea pașilor ce trebuie făcuți spre soluționare;
6. efectuarea acestor pași;
7. evaluarea rezultatului (Pică, A., Păcurariu, A., 2002)

Se poate vorbi ca de o reușită și de faptul că scopul a fost atins doar atunci când consiliatul și-a dat seama că a dobândit o metodă de rezolvare pe care o va putea folosi și în viitor.

Dintre abilitățile / competențele cele mai utilizate ale persoanei care realizează acțiunea de consilier, din multitudinea pe care le menționează studiile de specialitate, sunt următoarele: *ascultarea activă; observarea; formularea și adresarea de întrebări; reformularea; comprehensiunea; informarea, prospectarea, conștientizarea aspectului sau problemei care necesită consilierea, asumarea responsabilității, capacitatea de acțiune, implicare și decizie, interpretarea prin joc de rol a diferitelor roluri din viață, schimbarea, integrarea socio - profesională, comunicarea.*

În cadrul acesteia din urmă, trebuie avut în vedere ca mijloacele de care dispune consilierul să exprime înțelegerea și empatia. Și acestea se realizează prin cuvinte sau expresii cu caracter retroactiv de genul: *da, exact, aha, te înțeleg, te-am auzit, îți sunt alături, ceea ce spui mă interesează, și eu simt la fel etc.*

Educatorul a fost prima persoană, după familie, răspunzătoare nu doar față de competențele de cunoaștere teoretică ci și de formarea de caractere și personalități capabile să se integreze în social.

Rolurile profesorului sunt foarte complexe și decurg din finalitățile învățământului. El se află în rolul unui facilitator al diferitelor schimburi: științifice, informatice, culturale, estetice, morale, religioase, sociale. Transmiterea unor cunoștințe în care aceștia sunt specialiști va fi subordonată descoperirii unei probleme trăite. Așadar, profesorul trebuie să știe și să stăpânească pe lângă cunoștințele tehnocrate ale disciplinei căreia îi aparține ca formație și cum trebuie să le transmită precum și care va fi interesul și impactul informațiilor și deprinderilor transmise elevului său în social.

Cu alte cuvinte, profesorul trebuie să știe să utilizeze și să combine mijloacele de control ale achizițiilor, afirmă M.Jigău(2001). Prin menirea lor, profesorii de diferite discipline sunt obligați să vegheze și să răspundă nevoilor elevilor precum și ale societății pentru care îi pregătesc, idee promovată și de O.Goga, în 1932 (*Mărturisiri literare*), care considera că scriitorul are rolul și menirea unui pedagog: „Eu, grație, structurii mele sufletești, am crezut întotdeauna că scriitorul trebuie să fie un luptător, un deschizător de drumuri, un mare pedagog al neamului din care face parte, un om care filtrează durerile poporului prin sufletul lui și se transformă într-o trâmbiță de alarmă (Goga, O., 1924). Așa cum scriitorul are rol de pedagog pentru neamul din care face parte, pe care este dator să-l reprezinte, la fel și profesorul are menirea de a transmite norme sociale și

morale elevilor săi. El nu poate aborda concepte estetice precum: binele, adevărul, frumosul, sau principii/valori sociale (toleranța, competiția, democrația, patriotismul) fără să facă legătura cu nevoile personale și ale societății spre care tinde.

Un alt argument pentru recunoașterea rolului cadrului didactic în consilierea școlară în multiplele funcții ale acestei activități vine din practica educațională, care este incontestabilă în acest sens. În ceea ce privește funcțiile de bază ale consilierii și orientării școlare, această activitate:

- oferă informații;
- este suportivă în sensul că ajută elevul / îl ghidează spre optarea pentru o carieră care să i se potrivească ajutându-l să-și dezvolte capacități de planificare a acesteia încă din școală. Totodată, consilierea și orientarea școlară formează abilități pentru atingerea și menținerea stării de bine.

Dar poate cea mai importantă funcție a acestei activități este aceea că se adresează elevului, cu scopul de a preveni acutizarea și cronicizarea problemelor și evitarea crizelor.

La fel de importante ca și rolurile consilierului sunt și tipurile de consiliere și orientare școlară. Unele tipuri de consiliere și orientare școlară sunt prezente în toate activitățile, doar cea de criză este limitată și strict specializată. Consilierea adolescenților, indiferent de sfera căreia i se adresează, impune anumite particularități ale consilierului, comune fiecărei sfere de activitate: politețe, amabilitate, toleranță, cinste, demnitate, devotament, responsabilitate, ce se șlefuiesc prin activitățile nemijlocite la clasă. Atingerea obiectivelor educative conduce la acțiunea coroborată a triadei *familie – profesor diriginte – psiholog școlar*.

O altă delimitare a rolurilor celui care face această acțiune este elaborată de A. Băban (2001), care distinge între două terminologii: **consiliere educațională și consiliere psihologică**.

Roluri	Consiliere educațională	Consiliere psihologică
Cine?	Profesorul abilitat pentru activități de consiliere	Psihologul școlar

	educațională	
Unde?	În cadrul orelor de consiliere și orientare și de dirigenție.	În cabinet de consiliere.
Grup țintă	Clasa de elevi, părinți.	Persoană (elev, părinte, profesor sau grup)
Obiective	Dezvoltare personală. Prevenție, promovarea sănătății și a stării de bine.	Dezvoltare personală. Prevenție, promovarea sănătății și a stării de bine.
Tematică	<p>Cunoaștere și imagine de sine</p> <p>Dezvoltarea abilităților de comunicare și management al conflictelor</p> <p>Dezvoltarea abilităților sociale – asertivitate</p> <p>Dezvoltarea abilităților de prevenire a consumului de alcool, tutun, droguri</p> <p>Dezvoltarea abilităților de prevenire a afectivității negative: anxietate, depresie, agresivitate, suicid</p> <p>Consiliere vocațională</p> <p>Controlul stresului</p> <p>Responsabilitate socială</p> <p>Rezolvare de probleme</p>	<p>Evaluare psihologică</p> <p>Consilierea în probleme: emoționale (anxietate, depresie); comportamentale(agresivitate, hiperactivitate); de învățare (eșec școlar, abandon școlar)</p> <p>Consiliere vocațională</p> <p>Dezvoltă proiecte de prevenție</p> <p>Terapie individuală și de grup</p> <p>Realizează cursuri de informare și formare pentru profesori și părinți pe teme de psihologie educațională și promovarea sănătății</p> <p>Realizează materiale informative pentru elevi, părinți, profesori</p>

	Decizii responsabile Tehnici de învățare eficientă Managementul timpului Dezvoltarea creativității Informarea privind resursele de consiliere – cabinete școlare, cabinete de consiliere privind cariera, organizații non-guvernamentale	Intervenție în situații de criză Cercetare în domeniul consilierii Elaborează metode de evaluare valide, standardizate și etalonate.
--	---	---

Tabelul nr. 2– Diferențe între consilierea educațională și consilierea psihologică

(Băban, A., 2001)

Am sintetizat funcțiile și tipurile de consiliere și orientare școlară, am delimitat caracteristicile tipurilor de consiliere și orientare școlară, deoarece în cadrul sistemului național de învățământ al României, ambele activități sunt practicate în cadrul aceleiași instituții (școala), dar separat de către fiecare persoană consiliatoare.

Această activitate trebuie să se desfășoare la cei mai înalți parametri profesionali, deci trebuie cunoscute atât limitele activității fiecărui consilier cât și relațiile ce pot fi stabilite atât între consilierii din aceeași unitate de învățământ cât și sursele/valorile educative/de consiliere și orientare școlară ale instituției, așa încât fiecare specialist să asigure adolescentului intervențiile cele mai adecvate.

5. Modele și teorii în activitatea de consiliere și orientare școlară

În lucrarea de față am optat pentru conceptul conform căruia prin consiliere și orientare se înțelege o activitate de intervenție, de prevenire, de remediere, de corectare

și de ameliorare a situației, comportamentelor sau atitudinilor elevilor, activitate realizată de către cadrul didactic.

R.Bertrand și L.Valois (1982), citați de E.Vrăjmaș (Vrăjmaș. E., 2002) identifică trei paradigme socioculturale și educative ce stau la baza modelelor de intervenție asupra familiei, văzute ca niște metaimagini ale societății. Totodată, E.Vrăjmaș prezintă trei modele de comportamente ce ar putea fi aplicate în activitatea de consiliere și orientare, inspirate din J.P.Pourtois și C.Boutin (1994):

1. Modelul educativ rațional
2. Modelul educativ umanist
3. Modelul educativ simbioenergetic

Potrivit specialiștilor în educație, se pot repera câteva orientări care stau la baza intervențiilor socio - educative și prin prisma cărora putem să influențăm comportamentul subiectului educat. Acestea sunt:

1. Perspectiva comportamentalistă, ce vizează schimbarea de comportamente
2. Perspectiva interrelațiilor, ce vizează ameliorarea sistemului relațional
3. Perspectivă care se concentrează pe dezvoltarea proceselor cognitive
4. Abordarea integrativă, cea care face o sinteză a abordărilor
5. Teoria constructelor personale
6. Metoda experimentală
7. Senzualismul și raționalismul.

Perspectiva comportamentalistă pune accentul pe modificarea comportamentelor și pe întărirea schimbărilor dorite în intervenția care se adresează dificultăților de învățare. Această abordare se referă la comportamentele observabile și nu la ideile și gândurile conștientului sau ale inconștientului. Are în vedere dispariția unor comportamente și însușirea altora, adecvate procesului de învățare. Ea se inspiră de la curentul behaviorist promovat de J.Watson, B.Skinner, A.Bandura, R.Stats, B.Raynor (Cf.Vrășmaș, E., 2002)

Tehnica aplicată s-ar putea descrie astfel: mai întâi se urmărește / observă comportamentul pe care dorim să-l instalăm sau să-l facem să dispară. Apoi putem recurge la aplicarea unor practici de modelare sau de transformare care să întărească progresiv răspunsul subiectului pe măsură ce se apropie de comportamentul dezirabil.

Behaviorismul social, reprezentat prin A. Bandura și R. Staats se bazează pe studii realizate asupra copiilor prin observarea comportamentelor lor în situații structurate și nestructurate. Ei atrag atenția asupra imitației care pornește de la indicații furnizate de ceilalți și susțin că **imitația**, schimbarea și învățarea prin observare constituie o bună parte din patternurile copilului.

Toate formele de behaviorism se caracterizează prin faptul că pun accentul pe comportamente observabile. Modelul învățării sociale susține că majoritatea comportamentelor adaptate sau inadaptate provin de la învățarea efectuată în cadrul unor interacțiuni constante ale organismului cu mediul înconjurător (Vrășmaș, E., 2002 ; Apud O'Dell, 1974). Copilul deprinde un anumit lucru sau comportament dacă încearcă să îl imite. Astfel, la început, mama îl învață pe copil să zâmbească, zâmbindu-i tot timpul.

A. Mattelart, M. Mattelart, în studiul lor, *Istoria teoriilor comunicării*, analizând conduitele colective, afirmă că acestea pot evidenția cel mai bine dublul proces făcut din relații complementare și concomitente: socierea și disocierea. Cea dintâi corespunde capacității individului de a se asocia și constituie o bază pentru securitatea individului, care simte că face parte dintr-un întreg. La rândul ei, noțiunea de interdependență stă la baza ideii unei comunicări necesare. Cea de-a doua corespunde capacității de disjunctie și-i îngăduie să ajungă la un alt ordin de semnificație (Mattelart, A., Mattelart, M., 2002). Autorii menționați fac referință la psihologia socială a lui G. Tarde, care în 1906, prin *legile imitației*, a încercat să construiască o teorie sociologică bazată pe imitație și care discutând raporturile sociale, afirmă că individul este puternic influențat de sugestie și sugestibilitate, iar noțiunile sale de imitație și contraimitație, sunt și ele legate de cele dintâi, ca și invenția.

Aceste idei, pot evidenția cel mai bine dublul proces al asocierii și disocierii. Această conduită a individului, prin care acesta își părăsește individualitatea și se lăsa sugestionat de ceilalți, Freud o explică prin nevoia individului de a fi în acord cu ceilalți decât în opoziție cu ei. Dar el poate accepta să acționeze în conformitate cu sentimentele de atașament față de grup. Prin intermediul unui proces de învățare a conformității, elevul devine purtătorul unei culturi, ale cărei valori și simboluri le interiorizează. El va deveni astfel un „programat”, în sensul că va interpreta anumite contexte și situații școlare și va reacționa la ele în funcție de codul axiologic dobândit (Freud, S., 1973). În acest sens, G.

Tarde preciza că nu aparții decât unei singure mulțimi, dar poți face parte din mai multe publicuri în același timp Cf. (Mattelart, A., Mattelart, M., 2002). Și prin „mulțimi” înțelegem un singur pattern, model, iar prin „publicuri” înțelegem o serie de influențe specifice.

Spre deosebire de autorii sus-menționați, sociologii (Schifirneț, C., 1985, 2002); (Constantinescu, C., 2003) definesc colectivitatea pornind de la ceea ce este instituit și de la structuri cum ar fi familia, școala, grupurile de interese. În contextul clasei de elevi, de exemplu, profesorul influențează comportamentul elevului prin sistemul de sancțiuni, încurajări, note. Spațiul clasei oferă un teren favorabil pentru desfășurarea unor procese de influențare socială care se pot localiza la nivelul interacțiunilor profesor-elev, dar și elev-elev.

Capacitatea de a-l influența, de a-l comanda pe celălalt este descrisă de Serge Moscovici în studiul său *Psihologia socială a relațiilor cu ceilalți* prin noțiunea de *asertivitate* (Cf. Mattelart, A., Mattelart, M., 2002).

Cristina Neamțu, citându-l pe T. Parson, care a studiat procesele de influențare la nivelul clasei de elevi, arată că influențarea se manifestă în numeroase situații de activitate educativă susținută și concertată de obiective. Un individ care are nevoie de informații pentru a se adapta sau a interacționa cu mediul ajunge să interacționeze cu alții pentru a obține acele informații. Influența apare când individul acceptă informația de la altcineva, condiția esențială a influențării fiind dispoziția individului de a accepta informația de la un altul. Această dispoziție este determinată de cantitatea de încredere acordată de individ sursei de informație. La rândul ei, încrederea depinde de cunoștințele individului despre sursa de informare și de capacitatea sursei de a satisface nevoile individului; cu cât încrederea e mai mare, cu atât și influența este mai mare (Neamțu, C., 2003). De aici rezultă nevoia de model pe care profesorul prin competența sa axiologică poate și trebuie

s-o ofere instituind adolescenților o conștiință axiologică. Pentru a influența, această dispoziție este determinată de gradul de acceptare, de probare a calității informației și de capacitatea sursei de a identifica nevoile adolescenților.

Referitor la relația dintre școală și colectivitatea de adolescenți, scopurile organizației, în cazul liceului, sunt: adaptarea școlară care implică atât obținerea

performanțelor școlare cât și acomodarea la grupul școlar, prin asimilarea unor valori sociale și norme morale (Enescu, R., 1985). Din punct de vedere sociologic, notele nu constituie doar nivelul competențelor cognitive ale elevului, ci, mai ales, reflectarea modului în care acesta se conformează cerințelor școlare. Rolul școlii este, în primul rând, de a-i facilita elevului un set de experiențe sociale ce au menirea de a asigura internalizarea unor valori (adaptabilitate, responsabilitate) care să pregătească elevul ca viitor adult, cu un anumit statut în societate, cu multiple roluri (coleg, prieten, pieton, fiu/fiică, pacient, client, salariat etc.), angajat într-un proiect personal de dezvoltare.

Aspecte precum autoritatea morală a profesorilor, accentul pe care aceștia îl pun pe conformitate și pe angajamentul în vederea obținerii de achiziții academice pot fi factori de influențare și modelare a comportamentului adolescenților.

B Ficeag, citându-l pe J Piaget în studiul său *Tehnici de manipulare*, menționează că școala, înainte de a fi un mijloc de comunicare a cunoștințelor, este instituția care:

- îi obișnuiește pe elevi cu spiritul de subordonare față de autoritate, reprezentată în școală de către profesori, inspectori, comisii de examinare. Datorită acestui exercițiu, mai târziu adolescentul se va putea conforma legilor și diverselor reglementări, se va supune șefilor și autorităților statului;
- obișnuiește elevul cu simțul responsabilității, exersat și dezvoltat prin nevoia de a-și face temele într-un anumit interval de timp, de a prezenta rezultatele sale la un anumit termen prestabilit, acest gen de exercițiu îl va ajuta să se integreze în sistemul social, să-și îndeplinească obligațiile familiei, profesionale și sociale, să se dedice rezolvării tuturor problemelor de care depinde succesul problemei sale;
- obișnuiește elevul cu necesitatea de a respecta un program strict; faptul că trebuie să fie prezent la școală în fiecare zi, să fie punctual, să respecte durata lecțiilor și a pauzelor, a semestrelor și a vacanțelor îl ajută pe elev să accepte și să respecte mai ușor un program profesional de mai târziu;
- promovează spiritul de competiție; notele, calificativele, premiile, alte genuri de recompense care să dezvolte elevilor o imagine pozitivă despre sine (recompense de natură materială: cărți, casete audio-video, jocuri, material sportiv; recompense exprimate prin diverse activități: excursii, vizite, serate; recompense de ordin social: apreciere

publică, încredințarea unor responsabilități); participările la concursuri școlare îi creează obișnuința de a se zbate pentru promovarea profesională (Ficeag, B., 1997).

Prin categorisire, atribuire, influențare socială și afiliere rezultă că în câmpul clasei de elevi există două microgrupuri: elita și grupul deviant, puternic polarizate din punctul de vedere al confruntării lor la scopurile școlare. Această dispoziție reflectă relațiile de asociere și disociere. Elevii își modelează identitatea socială prin intermediul apartenenței lor la unul dintre aceste grupuri.

Autori de referință precum J. Piaget, A. Mattelart, M. Mattelart, J. Dewey menționează că nu poate fi neglijată noțiunea de *imitație* în formarea / reglarea conduitei sociale a indivizilor fără a vorbi și de psihologia colectivă. Pentru a putea vorbi de o societate, în cazul nostru de o colectivitate, cea de elevi, trebuie să recunoaștem că funcționează legea imitației. Clasa de elevi nu poate exista decât ca o grupare eterogenă, în care se observă tendința adolescentului de a se afirma și de a copia modele. Cei atrași de excentricism, de modă vor imita interpreți și cântăreți în vogă, în timp ce firile echilibrate se vor apleca spre modelele oferite de mari personalități din lumea culturii universale. Conform acestei teorii, reglarea la vârsta adolescenței se bazează pe tendința lor instinctivă de a copia acțiunile, vestimentația, gestică, limbajul celor admirați de public. Instinctul de imitație nu este puternic la toți adolescenții. Mulți tineri sunt înclinați să se găsească pe ei înșiși și atunci se vor impune prin originalitate, dorind în mod deliberat să nu imite și să nu fie imitați. Tendința lor nu este de a se conforma modelelor, ci de a prelua acele valori care se mulează pe nivelul lor de moralitate și filozofie de viață. Aceștia devin ei înșiși modele pentru colegii lor, dacă nu indignează prin nonconformismul lor la tendințele modei. Ei rareori au probleme, știind să-și păstreze echilibrul psihic și emoțional. Prietenia lor este dorită, iar prezența lor este tonică. Unii sunt timizi și retrași, dar încrezători în valorile lor sufletești. Alții debordează de bună dispoziție și veselie. Așadar, nevoie de consiliere au firile vulnerabile, *cei care în familie nu au primit afecțiune, căldură și susținere morală* .

Adolescenții cuprinși în sistemul de învățământ sunt temperamental diferiți. Aceștia se înțeleg între ei în funcție de afinități, tind să acționeze călăuzindu-se după idei primordiale în familie, preluate de la adulții pe care îi iubesc. Supuși unor cerințe unitare - punctualitate, pregătire, evaluare, sarcini – ei sunt obligați să răspundă pozitiv și

responsabil. Într-un grup se pot consemna manifestări violente, în altul indiferență față de normele și valorile școlare, încât absenteismul școlar să fie o sursă de imitație.

Aceste obiceiuri pot să se soluționeze dacă acțiunea educațională conștientă joacă un rol în aprobarea și dezaprobarea acestor tipuri de comportament și impune măsuri de consiliere și reglare coroborând familia cu școala.

Dintre diferiții factori, cauzele care conduc la acest efect al devianței școlare se remarcă constrângerea și coerciția. O persoană care provine dintr-un mediu social dezorganizat, se simte lipsit de jaloane și influențe pozitive care să-l orienteze, să-l motiveze, să-l echilibreze. Eul interior și Eul exterior se află în conflict. Consilierul are rolul de a crea o stare de spirit pozitivă în interiorul grupului încât fiecare să-și găsească confortul sufletesc necesar. Cadrul didactic trebuie să trateze diferențiat pe fiecare adolescent, încât acesta să atingă dezvoltarea armonioasă a personalității sale în funcție de dominantele sale de inteligență și aspirație. Expoși la multiple oportunități, elevii vor accepta că au dreptul și obligația de a contribui la propria formare încât performanțele lor să fie mereu în ascensiune.

Instinctul imitației poate fi un factor al dezvoltării unei acțiuni negative. Ori, nevoia de imitație în mediul educațional instituționalizat, la vârsta adolescenței, se referă la consilierea și orientarea comportamentelor umane: gradul de inserție al acestora într-o anumită cultură, cultura școlară și achiziția de diferite roluri și statusuri sunt acte care permit anumite înclinații comportamentale ce pot fi imitate. În cadrul abordărilor psihanalitice, relațiile umane, în particular, cele intragrupale și intergrupale sunt determinanți importanți ai performanței în procesele cognitive luând în considerare situații de competiție sau de cooperare, cât și asupra proceselor motivaționale. (Vrăjmaș E., 2002)

Perspectiva interrelațiilor are în vedere activitățile axate pe dimensiunile interrelaționale. Există numeroase abordări care explică în feluri diferite procesele relaționale dintre indivizi: abordare psihanalitică, abordare umanistă care insistă asupra dimensiunilor pozitive legate de modul de stimulare și de orientare al dezvoltării. Științele comunicării sunt și ele parte a modelelor.

Perspectiva umanistă (rogeriană) este centrată pe persoană. Ea pune accentul pe relațiile

interpersonale, văzute ca un mijloc și ca un sprijin în rezolvarea diferitelor probleme. Promotorii ei sunt G.Allport, Ch.Boühler, A.Maslow (1972), C.Rogers (1968,1985), E.Gendlin (1975). Acesta din urmă a realizat o teorie a dezvoltării omului bazată pe înțelegerea forțelor pozitive și pe capacitatea lui de autodezvoltare într-un context permisiv. Această abordare pornește de la teza conform căreia fiecare om posedă tot ceea ce-i poate permite să se dezvolte, prin urmare, deține el însuși capacitatea de a evolua.

De aici, rolul și responsabilitatea consilierului, fie el psiholog, educator sau profesor, de a încuraja în permanență potențialul înnăscut al elevului, **de a-i potența aptitudinile și competențele** și de a nu permite ca acesta să se risipească. El poate îndeplini această sarcină dacă realizează în permanență acțiunile:

- încurajarea expresiei libere a sentimentelor, opiniilor elevului;
- recunoașterea și evidențierea sentimentelor / opiniilor exprimate de elev;
- exprimarea empatiei referitor la problemele legate de elev;
- susținerea în acțiuni a elevului;
- permisivitatea pentru elev ca acesta să se pronunțe / să aleagă / să ia decizie în legătură cu orice situație ivită în educația sa;
- atitudine caracterizată de înțelegere, toleranță, de acceptare necondiționată a persoanei care beneficiază de intervenție (Vrăjmaș E., 2002)

A. Rotaru, referindu-se la psihoterapeutul american C. Rogers, pune accent pe două direcții teoretice: „consilierea centrată pe persoană”, care dezvoltă o „abordare non-directivă”, și „teoria rațional emotivă” (Rotaru, A., 2002).

Obiectivul principal al consilierii îl constituie dezvoltarea personalității, în evoluția ei spre maturizare. Dezvoltarea se realizează optim dacă individul se simte acceptat și înțeles. Atitudinea consilierului este una de înțelegere bazată pe ascultare și atenție acordată celui consiliat. Aceeași abordare întâlnim și la P.Iluț, autor care operează cu noțiuni de *self*-ul / EU-ul și *self concept* / imaginea de sine. Conceptul sintetizator de *self* este corespondentul termenului de *identitate*, care la noi îmbracă forma lingvistică de *sine*. Preluat din limbajul disciplinelor socio - umane, termenul *identitate* s-a operaționalizat prin identificarea persoanelor cu grupul sau categoriile sociale (vârstă, sex, clasă, etnie) (Iluț, P., 2001). EU-ul are nevoie de obiectivare prin relațiile cu ceilalți. Adaptarea este concepută în strânsă relație cu imaginea de sine. Astfel că o imagine de

sine negativă apare dacă individul este ignorat, neacceptat, lipsit de respect. Ori, consilierea are la bază aprecierea și stima semenilor. O persoană se simte demnă de respect, dacă valorile personale și cele impuse din exterior sunt respectate și recunoscute de mediul în care trăiește. Dacă apar conflicte între aceste valori, dezvoltarea personalității va avea de suferit. De aceea, consilierea concepută din perspectiva acestei abordări trebuie să îndeplinească condiții precum: considerație, empatie, încredere.

Teoria constructelor personale, a cărui autor este G. Kelly (Rotaru, A., 2002) exprimă ideea că fiecare individ își construiește lumea în care trăiește prin intermediul experiențelor personale. Cu cât acestea vor fi mai variate, cu atât mai bogat va fi fondul de reprezentări despre lume. Corespunzător acestei teorii s-a construit o metodă cognitivă comportamentală în consiliere. În acest sens, A. Rotaru indică câțiva dintre pașii pe care trebuie să-i străbată consilierul:

- culegerea de date, analiza comportamentului;
- definirea celui mai important simptom;
- alegerea strategiei, stimularea participării la comunicare;
- aplicarea celor mai adecvate metode și tehnici;
- încetarea relației când s-a ajuns la rezultatul dorit .

Termenul *constructele personale* se dobândește pe baza experienței proprii și este implicat în decizii. Totalitatea factorilor de personalitate reprezintă însăși substanța personalității ce se confruntă cu lumea. De aceea pe baza cunoașterii *constructelor personale* se pot face previziuni asupra reacțiilor și conduitelor subiectului într-o situație dată sau în fața unei sarcini ce i se înfățișează. Eul, ca formație psihologică, este definit de trei verbe: *a fi*, *a avea* și *a face*, sau ceea ce A.Schopenhauer nota prin *ceea ce este cineva* (frumusețea, sănătatea, inteligența și dezvoltarea ei, caracterul moral), *ceea ce are cineva* (materia, proprietatea sau averea în orice înțeles) și *ceea ce înfățișează sau reprezintă cineva*, adică cum și-l reprezintă ceilalți (onoarea, rangul și gloria) (Schopenhauer, A., 1994). Eul se dezvoltă prin confruntarea conștiinței de sine cu conștiința de lume. Dar eu-ul nu se poate cunoaște și nici analiza exclusiv prin sine, ci trebuie să admită că el este în funcție de raportarea sa la *ceilalți*. Munca în echipă este tot o activitate de consiliere deoarece în cadrul acesteia elevii pot constata că au de învățat unii de la ceilalți.

Abordarea adleriană, inspirată din psihologia adleriană a anilor '30, sec.XX, este considerată o psihologie individuală. Rolul consilierii este ca și al educatorului/profesorului de a arăta beneficiarului care sunt limitele realului și a-l angaja în acțiuni pe care acesta le poate realiza și nu în unele care îl pun în inferioritate sau care îl de-motivează. Copiii pot învăța unii de la ceilalți și se pot sprijini reciproc în programele de depășire a dificultăților de învățare (Cf. Vărășmaș E., 2002)

Abordarea eco-sistemică își are originea în simbioza a două orientări: cea sistemică și cea ecologică. Bronfenbrenner (Vărășmaș, E.,2002) este cel care se ocupă de ecologia dezvoltării umane. El o percepe ca pe o acomodare progresivă și reciprocă a individului la mediul său înconjurător, imediat, care se schimbă permanent. Această abordare pune în valoare diversitatea situațiilor de învățare și variabilele de care trebuie ținut seama în intervenții.

Perspectiva cognitivistă a apărut ca un corolar al psihologiei acționale cognitive. J.Piaget este promotorul cel mai cunoscut al acestei abordări. Pornind de la psihologia dezvoltării

s-au conturat diferite programe de intervenție timpurie. Printre cele mai cunoscute tehnici utilizate sunt: rezolvarea de probleme, acțiunea directă, experimentarea, capacitatea de experimentare a unor soluții la problemele învățării. Toate constituie un punct de plecare și în dezvoltarea creativității. În plus, copiii care învață să-și rezolve problemele singuri sunt mai bine adaptați la școală, indiferent de coeficientul lor intelectual și de mediul de proveniență. Cei care au rezultate bune la stimularea rezolvării de probleme sunt mai puțin impulsivi, mai calmi și mai sociabili. (Vărășmaș, E., 2002; apud Shure și Spivack, 1978].

Perspectiva integrativă este tot mai prezentă în consilierea ultimilor ani. Noile perspective de înțelegere noncategorială a dificultăților de învățare, a acceptării rolului pe care îl joacă contextual socio-cultural în dezvoltarea elevilor, acceptarea diversității umane și a diversității problemelor, nevoia de parteneriat educațional și de implicare a familiei în educația formală deschisă de școala incluzivă, ca școală pentru toți, determină o abordare curriculară ca perspectivă integrativă de acționare (Vărășmaș, E., 2002; apud Shure și Spivack, 1978).

Senzualismul și raționalismul pun accent exclusiv pe aspectul particular și general. În procesul cunoașterii autentice, spun aceștia (Kant, Im., 2002), se coroborează funcția particularizatoare cu cea generalizatoare. Orice fapt ce urmează să fie cunoscut și a cărui semnificație nu a fost încă descoperită, se prezintă ca fapt particular. În schimb, ceea ce este de acum cunoscut, dacă a fost utilizat cu intenția de a-l aplica la stăpânirea intelectuală a unor particularități noi, are funcția de general. Rațiunea nu este altceva decât capacitatea de a aplica materialul experienței anterioare la perceperea semnificației unei experiențe noi. Un om este considerat a fi rațional în măsura în care, în mod obișnuit, este gata să vadă un eveniment obișnuit, care-l afectează pentru moment, nu izolat ci în conexiunea lui cu experiența globală a altora. Greșeala pe care J.Dewey o găsește acestor școli senzualiste și raționaliste a fost că nici una dintre ele nu a sesizat că funcția stimulării senzoriale și a gândirii este corelată cu reorganizarea experienței prin aplicarea elementelor vechi la cele noi, menținându-se astfel continuitatea și constanța vieții. Considerăm însă că aspectul esențial al acestei teorii este menținerea continuității cunoașterii împreună cu activitatea de modificare a mediului. Cunoașterea, în sensul ei strict, constă din resursele noastre intelectuale, din toate deprinderile care fac ca acțiunile noastre să fie inteligente. Adevărata cunoaștere, spunea J.Dewey, „este numai aceea care a fost astfel organizată încât ne permite să adaptăm mediul nevoilor noastre și ne permite de asemenea să adoptăm scopurile și dorințele noastre situației în care trăim(Dewey, J., 1972). Cunoașterea, ca acțiune, este procesul de conștientizare a unora dintre aptitudinile noastre, pentru îndepărtarea unei nelămuriri, prin stabilirea legăturii între noi și lumea în care trăim.

(Dewey, J., 1972).

Metoda experimentală. Empiriștii A. Lincoln, P. Jacob, J. Locke, D. Hume, G. Berkeley, R. Conrard, Im. Kant sunt cei care spun că dezvoltarea metodei experimentale este ultimul mare instrument care a dus la transformarea teoriei cunoașterii. Ea, deși nu a fost întru totul acceptată, a reușit să valorizeze două aspecte:

1) pe de o parte, ea interzice dreptul de a categorisi ceva drept cunoaștere, fără a induce anumite *schimbări* în obiectul cercetat, în cazul nostru, la adolescent. În lipsa acestor schimbări, opiniile noastre nu sunt decât ipoteze, sugestii, prezumții;

2) pe de altă parte, metoda experimentală este utilă numai în măsura în care anticiparea

consecințelor viitoare se face pe baza observației cuprinzătoare a condițiilor actuale.

Ca sursă științifică, ca mijloc de cunoaștere, semnificația ei ar ține mai mult de experiență. Dar aceasta nu constituie un experiment decât în măsura în care consecințele, rezultatele sunt vizibile pentru prevederile sau planificările ulterioare. Adevărata cunoaștere presupune, într-o relație de consiliere și orientare întreaga valoare practică a deprinderilor active. Primul aspect ar fi puterea sporită de reglare și control. Ceea ce nu poate fi stăpânit direct, poate fi ghidat indirect, ori putem interpune bariere între subiect și consecințele nedorite. Putem să evităm dacă prevenim. În activitatea de consiliere, metoda experimentală constă în observația provocată și în folosirea diferitelor teorii ca principal mijloc de cunoaștere (Stanciu, I., Gh., Nicolescu, V., Sacalis, N., 1971)

6. Specificul orientării în carieră în învățământul liceal (liceu, colegiu, grup școlar)

La nivelul învățământului liceal, personalitatea elevului este mult mai conturată , astfel fiind mai bine precizate aspirațiile sale ca efect al unei mai bune cunoașteri de sine. Dezvoltarea și maturizarea personală sunt mai bine conturate, precum și definirea unor interese de cunoaștere și de carieră se exprimă printr-o participare mai susținută a elevilor de liceu la activitățile extracurriculare dar și printr-o alegere corectă a disciplinelor opționale puse la dispoziția lor prin intermediul curriculumului la decizia școlii. Astfel elevii își largesc orizontul de cunoștințe dobândit prin intermediul disciplinelor care alcătuiesc trunchiul comun pentru fiecare profil și specializare în parte.

În această perioadă a orientării în carieră a adolescentului, profesorii sunt cei care au rolul de suport pentru elevi în susținerea și coordonarea lor în demersul ce urmărește aprofundarea cunoștințelor din domeniile preferate de ei și să-i canalizeze pentru descoperirea problematicii social - economice și spre oferta educațională viitoare precum și spre oferta socială. În astfel de condiții ponderea elevilor care vor alege studii academice și / sau activități profesionale concordante cu profilul liceului urmat va fi în corelație directă cu metodele și strategiile formative utilizate în procesul de orientare a carierei pe parcursul studiilor liceale.

În general, obiectivele specifice ale orientării desfășurate la nivelul liceului sunt următoarele (Tomșa, Ghe., 1999):

- Dezvoltarea capacității elevilor de a efectua alegerea studiilor academice și, implicit, a carierei în raport cu propriile lor competențe și aspirații;
- Stimularea elevilor capabili de performanțe superioare să îmbrățișeze domenii profesionale adecvate aptitudinilor speciale de care dispun;
- Sprijinirea elevilor în delimitarea și concretizarea propriilor interese pentru a putea efectua alegeri profesionale realiste și satisfăcătoare;
- Informarea detaliată și completă a elevilor asupra profesiunilor individuale și a ariilor profesionale spre care se pot îndrepta, precum și asupra realităților sociale, economice și culturale;
- Sprijinirea elevilor ca să-și descopere și să-și construiască propria identitate printr-o cunoaștere proiectivă a rolului pe care ei îl au de îndeplinit în societate;
- Sprijinirea procesului global de maturizare profesională a elevilor, ținându-se cont de consistența alegerilor, de competențele necesare și de motivațiile lor;
- Asigurarea unei informații ample asupra lumii profesiunilor și sprijinirea elevilor în planificarea studiului individual în raport cu viitorul lor proiect profesional;

La atingerea acestor obiective strict ale învățământului liceal și implicit ale celor la nivel de sistem de educație, școala este cea care dispune de toate resursele pentru a realiza o orientare corectă și eficientă a adolescentului în carieră. La baza acestei orientări ca și la gimnaziu stau toate disciplinele de studiu iar statut privilegiat îl are aria curriculară consiliere și orientare prin disciplina de studiu orientare și consiliere în carieră. Ca toate celelalte discipline și aceasta dispune de competențe proprii pe care trebuie să le demonstreze elevul, de conținuturi adecvate competențelor precum și de tehnologie didactică conformă cu conținuturile și competențele.

Dacă avem în vedere obiectivele orientării carierei, în general dar și pe cele specifice

nivelului liceal , s-au elaborat diverse exemple de programe școlare care cuprind competențele generale dar și pe cele specifice, precum și activitățile care ar duce la formarea și dezvoltarea lor pentru ciclurile curriculare care alcătuiesc ciclul școlar liceal, și chiar pentru fiecare an școlar. Aceste programe în general, cuprind : competențele

generale, competențele specifice, dar și conținuturi sugestive , precum și elementele de strategie didactică care ar conduce spre atingerea celor propuse.

Luând ca exemplu ciclul curricular de aprofundare (clasele X- XI) și ciclul curricular de specializare (clasele XII-XIII), care au ca obiectiv major aprofundarea studiului în profil și specializarea aleasă asigurând în același timp, o pregătire generală pe baza trunchiului comun și a opțiunilor din celelalte arii curriculare, respectiv prespecializarea integrării eficiente în învățământul universitar de profil sau pe piața muncii, o programă pentru orele de consiliere și orientare în carieră ar trebui să cuprindă:*competențe generale, competențe specifice, conținuturi, metodologie.*

Competențe generale:

- Dezvoltarea conștiinței de sine și a atitudinilor pozitive față de sine și de ceilalți;
- Dezvoltarea deprinderilor de relaționare pozitivă în vederea creșterii nivelului de responsabilitate socială;
- Dezvoltarea strategiilor de management al învățării;
- Dezvoltarea strategiilor de management al timpului;
- Dezvoltarea strategiilor de management al stresului;
- Dezvoltarea strategiilor de planificare și orientare în carieră;

Competențe specifice:

- să descrie schimbările ce apar la vârsta adolescenței , pe toate planurile (fizic, psihocomportamental);
- să caracterizeze elementele dezvoltării personale (imaginea de sine, cunoașterea de sine, stima față de sine, imagine corporală);
- să utilizeze în relaționarea cu sine și ceilalți metodele de comunicare pozitive;
- să exerseze deprinderile de comunicare asertivă;
- să recunoască tipologia posibilă a membrilor componenți ai unui grup;
- să utilizeze corect tipurile de comunicare în grup în funcție de componența acestuia;

- să respecte etapele luării unei decizii;
- să elaboreze un plan de decizie în condiții de presiune;
- să caracterizeze efectele comunicării: asertive, pasive, agresive.
- să inițieze comportamente care mențin și promovează comunicarea asertivă;
- să recunoască existența unui conflict, în diverse situații;
- să aplice corect modalitățile de gestionare a conflictului;
- să aplice diferite stiluri de învățare;
- să realizeze corect relația dintre diferite stiluri de învățare și progresul realizat în învățare;
- să utilizeze corect strategiile de reducere a stresului în: învățare, relaționare cu sine și ceilalți, în luarea deciziilor privitoare la viitorul educațional, social și profesional;
- să identifice corect relația dintre învățare și reușita în carieră;
- să descrie factorii importanți implicați în propria orientare în carieră;
- să analizeze corect genograma profesiilor existentă în propriul mediu de influență în ceea ce privește propriul său traseu educațional și profesional;
- să utilizeze corect sursele de informare în luarea deciziei în ceea ce privește propria carieră;
- să explice relația dintre traseu educațional și carieră;
- să realizeze corect propriul traseu educațional și de carieră cu bornele existente în interiorul acestuia;
- să realizeze corect propriul plan de viitor incluzând în acesta și reușita profesională;
- să identifice rolul aptitudinilor și atitudinilor în luarea deciziilor ce privesc traseul educațional și ocupațional;
- să utilizeze corect relația dintre timp - învățare și realizare în carieră;

Conținuturi:

- Adolescența (timpurie, propriu-zisă, târzie, caracteristici fizice, sociale, psihice);
- Cunoașterea de sine (imaginea de sine, stima de sine,);
- Comunicarea (tipologie, metode de comunicare, rețele de comunicare, tipologia întrebărilor în comunicare, blocaje în comunicare, tehnici de comunicare eficientă,);
- Grupul (noțiunea de grup, etapele de formare în grup, reguli de funcționare a grupului, liderul, tipologia membrilor grupului, presiunea și tipologia ei în cadrul grupului,);
- Decizia (factorii care influențează luarea unei decizii, etapele luării unei decizii, stabilirea scopurilor ce stau la baza luării unei decizii corecte, deciziile cu rol de diagnoză și prognoză);
- Comportamentul (asertiv, pasiv, agresiv);
- Managementul conflictului (conflictul, cauze, tipologie, etape în gestionarea conflictului, metode de rezolvare a conflictului);
- Managementul stresului (stresul, factori care conduc la stres, situații stresante, metode de minimizare a stresului);
- Oportunități (educaționale, de carieră, promovare personală);
- Riscuri (decizii incorecte, necunoașterea realităților din plan personal, economic, social);

Metodologie:

- metode de autocunoaștere;
- metode de dezvoltare personală;
- metode de cunoaștere;
- metode specifice de relaționare în grup;
- jocul de rol;
- exerciții (de exprimare , de ascultare, de luare a deciziilor, de relaționare, etc.) ;
- proiecte (managementul conflictului, managementul învățării, managementul timpului, managementul stresului, etc.);

- portofolii;
- discuții;
- interviuri;
- redactare de CV-uri, scrisori de intenții;
- realizarea unor planuri de viață și carieră;
- studii de prospectare a ofertei educaționale;
- studii de piață a muncii;

Activităților stabilite de școală ce se vor realiza în vederea luării de către elevi a unor decizii cât mai corecte și cât mai realiste se realizează în funcție de mai multe aspecte. Este luat în considerare profilul liceului dar potențialul elevilor precum și dorințele acestora, dar toate acestea trebuie să țină cont de realitățile din planul socio-economic. Pe lângă aceste acțiuni cu caracter permanent, școala este cea care poate și trebuie să insiste și pe realizarea unor activități cu caracter ocazional dar care de foarte multe ori au eficiență ca și cele organizate în mod constant. Avantajul celor realizate ca activități extrașcolare au avantajul de a-l aduce pe elev în contact direct cu oamenii din domeniile spre care aspiră, dar și cu specialiști în domeniul orientării în carieră precum și în consiliere pe acest domeniu. După astfel de acțiuni se poate realiza cu ușurință monitorizarea adolescenților care au fost cuprinși în astfel de programe. Această monitorizare are atât rolul de a evalua de fapt toată consistența activităților de orientare în carieră, deoarece aceasta se va concretiza în opțiunea de carieră efectuată de către elevi. Pentru marea majoritate acum este momentul decisiv al alegerii traseului educațional și implicit profesional care le va marca toată viața.

Principalii factori implicați în procesul de orientare , la nivelul școlii, sunt: profesorii de toate disciplinele, profesorul diriginte, directorul școlii, medicul școlar și mai cu seamă consilierul școlar, care are atribuții precise în direcția orientării carierei elevilor.

Profesorul , indiferent de specialitatea predată în școală, este un factor important al orientării carierei elevilor deoarece el este cel care participă în mod continuu și sistematic la activitatea de cunoaștere a elevilor. Astfel el poate particulariza și individualiza educația și instrucția care sunt baze ale orientării în cariera elevilor.

Activitatea profesorului, cu specific de orientare, se realizează în toate etapele acesteia și se obiectivează în toate componentele sale: cunoașterea, informarea și îndrumarea elevilor. Profesorul este cel care poate pune în valoare conținutul disciplinei predate, astfel că aceasta poate contribui în procesul de orientare atât prin limitele sale dar mai ales prin posibilitățile specifice. Profesorul nu are sarcina și nici obligația să desfășoare acțiuni speciale de orientare în cadrul procesului de predare, ci în stabilirea conținuturilor, a strategiilor de lucru el trebuie să aibă întotdeauna în vedere cu ce anume poate fi de ajutor și în scopul orientării elevilor.

7. Familia – factor de orientare

Diversele cercetări în domeniul orientării, atestă faptul că școala are cea mai mare contribuție. Scot însă în evidență și faptul că, deși școala este pe primul loc în procesul orientării, totuși influența familiei în procesul alegerii studiilor și profesiei, este cea mai mare.

Pe aceeași linie se situează și rezultatele unei cercetări întreprinse de curând. (Tomșa, Ghe., 1999). Astfel, din 1831 de elevi investigați, 50.8% consideră că cel mai mult i-au ajutat părinții în luarea deciziei. De asemenea, în cadrul aceluiași cercetări, s-a constatat că din totalul de 725 de profesori, solicitați să precizeze factorii care au rolul cel mai important în orientarea elevilor, 62,8% situează familia pe primul loc. Deci, familia își impune prin diferite căi și mijloace concepțiile și aspirațiile sale cu privire la alegerea studiilor și profesiei de către elevi. Pe de altă parte, statutul socio - profesional și cultural, precum și aspirațiile înalte ale familiei constituie un model inductor de aspirații corespunzătoare la copii.

Se constată că empirismul familiei se dovedește, în cele mai multe cazuri, mult mai eficace decât activitatea științifică a școlii, îndeosebi dacă ea este lipsită de continuitate și eficiența. La acestea se mai adaugă și faptul că influența familiei începe de timpuriu și se caracterizează prin permanență.

De asemenea, de cele mai multe ori ea se bazează pe argumente convingătoare de ordin afectiv sau economic care pot contracara ușor influența școlii.

- Atribuțiile familiei în procesul orientării

Pe ansamblu, atribuțiile familiei în domeniul orientării școlare și profesionale sunt aceleași cu ale celorlalți factori, dar se deosebesc prin cadrul educațional și, într-o oarecare măsură prin mijloacele folosite.

Atribuțiile familiei în procesul orientării, prezintă următoarele aspecte:

- A. Cunoașterea copiilor în familie; formarea capacităților de autocunoaștere și autoapreciere obiectivă;

Majoritatea cercetărilor atestă faptul că foarte mulți părinți își cunosc în mod fals copiii. Dau dovadă de subiectivism în aprecieri, ridicându-și dorințele și aspirațiile lor la rangul de realități sigure. Părinții trebuie să fie ajutați în mod continuu de către școală și consilierul școlar, ca să-și cunoască copiii într-o lumină reală. Ca modalități și mijloace de cunoaștere a personalității copilului în familie pot fi utilizate îndeosebi: observația, convorbirea și analiza rezultatelor activității școlare.

Prin intermediul observației, părinții trebuie să urmărească modul în care învață copiii, atitudinea lor față de munca părinților și a altor persoane, preocupările din timpul liber. Convorbirile pot fi purtate de părinți cu copilul, cu profesorii, dirigintele și cu consilierii din școală.

Convorbirile purtate cu copilul permit părinților precizarea unor observații, clarificarea aspirațiilor copilului, precum și motivarea explicită a preferințelor și opțiunilor sale.

Convorbirile periodice cu factorii școlari pot furniza date importante în legătură cu posibilitățile existente și perspectivele de dezvoltare ale copilului. Ele completează sau/și corectează imaginea pe care o au părinții despre copiii lor.

Analiza rezultatelor activității copilului furnizează familiei o serie de date concludente cu privire la interesele, înclinațiile și aptitudinile copilului.

De maximă importanță pentru procesul orientării este și ajutorul dat de părinți în ceea ce privește dezvoltarea la copii a capacităților de autocunoaștere și autoapreciere obiectivă a personalității. În acest sens ei pot utiliza, cu bune rezultate, diverse procedee:

- Sinceritatea și obiectivitatea aprecierilor făcute în legătură cu posibilitățile copiilor.

Părinții nu trebuie să-și înșele copiii cu laude nejustificate, dar nici să îi demobilizeze cu exigențe exagerate.

- Compararea autoaprecierilor copiilor cu aprecierile celor din jur. După cum se știe, mai ales adolescenții și tinerii, întrucât sunt mai preocupați de propria lor persoană, sunt foarte atenți și receptivi la părerile celor din jur.

B). Informarea școlară și profesională în familie

Cercetările din domeniul orientării școlare și profesionale demonstrează că informațiile elevilor cu privire la rețeaua școlară, lumea profesiunilor și cerințele vieții sociale sunt destul de sumare. Acest lucru diminuează simțitor posibilitățile lor opționale. Și în cazul profesiunilor preferate s-a constatat că elevii cunosc incomplet conținutul muncii, condițiile de muncă și cerințele psihofiziologice. Ca urmare, copiii trebuie ajutați într-o măsură mai mare să se informeze asupra școlilor, profesiunilor și a necesarului forței de muncă. Cu cât aceste informații vor fi mai bogate și mai detaliate, cu atât posibilitățile lor de alegere vor fi mai mari, iar opțiunile vor fi mai adecvate și mai realiste.

Se poate vorbi de două modalități de informare școlară și profesională în familie:

1. Transmiterea directă de către părinți a unor informații;

Informarea școlară și profesională a copiilor în familie începe prin cunoașterea profesiunilor practicate de părinți. Părinții își cunosc suficient de bine profesiunile pe care le practică, astfel încât să le poată descrie cu lux de amănunte. Ei pot oferi o serie de informații corecte cu privire la importanța profesiunilor respective, conținutul și specificul muncii, frumusețea și dificultățile ce o caracterizează, calitățile cerute lucrătorilor din domeniul respectiv, modul în care se face calificarea.

De asemenea, părinții pot să prezinte copiilor profesiunile altora, profesii pe care le cunosc din întreprinderile sau instituțiile în care lucrează. În același timp, o serie de informații pot oferi rudele și cunoscuții familiei. Aceștia pot răspunde la multe întrebări și probleme pe care le pun copiii în legătură cu profesiunile. Unele probleme mai dificile se ridică în cazul profesiunilor necunoscute de cei din familie. În asemenea situații, ajutorul trebuie solicitat din partea factorilor școlari. Totuși, și în acest caz,

părinții pot să se documenteze în legătură cu profesiunile care îi interesează pe copii prin contactul direct cu unii dintre specialiștii cunoscuți, prin consultarea unor cărți, broșuri și îndrumătoare școlare, prin vizionarea unor emisiuni de radio și televiziune.

2. Stimularea și facilitarea activităților independente de informare școlară și profesională a copiilor; Acest lucru poate fi realizat de către familie printr-o serie de căi și mijloace specifice. Una dintre cele mai accesibile o constituie lectura, care oferă mari posibilități de informare, educă interese, determină opțiuni școlare la elevi. Familia trebuie să pună la îndemână bibliografia dată de școală, lucrări de știință și tehnică, reviste literare, tehnice și științifice.

O altă cale de informare este presa cotidiană în care apar destul de frecvent anchete și interviuri cu oameni de știință sau specialiști din producție, descrieri ale unor profesii și sectoare de activitate prioritare. Părinții trebuie să-i obișnuiască pe copii să urmărească sistematic anumite rubrici din presă, să decupeze și să colecționeze articole de acest gen..

Deosebit de instructivă este și studierea îndrumătoarelor anuale pentru admiterea în școli profesionale, în licee și facultăți. Aceste materiale oferă principalele informații despre condițiile de admitere și de școlarizare, despre secțiile de specializare și chiar unele indicații despre profesiunile pentru care pregătesc anumite școli.

Printre căile și mijloacele de informare utilizate de familie se mai pot enumera: vizionarea filmelor și jurnalelor de actualități, a emisiunilor de radio și televiziune, vizitarea muzeelor și expozițiilor.

Fără îndoială, informarea școlară și profesională desfășurată în familie trebuie să se caracterizeze prin corectitudine și obiectivitate. Profesiunile trebuie prezentate într-o lumină reală, fără exagerări în ceea ce privește frumusețea lor și, în același timp, fără ocolirea sau amplificarea dificultăților pe care acestea le presupun.

C). Educarea intereselor, înclinațiilor și aptitudinilor copiilor în cadrul familiei

Diversele căi și mijloace de informare descrise mai înainte, reprezintă și modalități de educare a intereselor față de anumite domenii de activitate. Cercetările demonstrează că cel mai important mijloc de educare a acestor variabile îl are

organizarea unor activități practice. Aceste activități din cadrul familiei permit descoperirea a numeroase înclinații și contribuie la dezvoltarea lor.

Printre cele mai accesibile activități se pot menționa: participarea alături de părinți la reparații tehnice; participarea la activități casnice; participarea la îngrijirea unor culturi agricole.

Un alt mijloc îl reprezintă activitățile practice desfășurate în ateliere improvizate acasă. Aceste activități contribuie la educarea intereselor, la formarea deprinderilor, etc. Cele mai des întâlnite sunt laboratoarele de electrotehnică, foto, radiofonie, modelaj, pictură, artă aplicată, aero și navomodele, etc.

Părinții trebuie să-și îndrume copiii să participe la diverse cercuri școlare și extrașcolare.

D). Educarea dragostei și a atitudinii față de muncă în familie

Atitudinea pozitivă față de muncă poate compensa în anumite situații, slaba dezvoltare sau absența unor aptitudini. Esențial este să îi convingem pe copii de semnificația socială a muncii, de faptul că munca este o condiție a existenței umane, că nu există munci îngrozitoare, după cum nu există profesii superioare sau inferioare. Înjositor pentru ființa umană este să nu muncească.

Bazele atitudinilor pozitive față de muncă se pun de timpuriu în cadrul familiei prin indicațiile verbale care se dau copiilor asupra modului de comportament și atitudini pe care le oferă părinții și cei apropiați. În general, atitudinile părinților, devin treptat și ale copiilor. Principalele modalități, prin care familia poate forma și educa atitudini pozitive față de muncă la copii sunt: munca efectivă în cadrul familiei și exemplul părinților.

Munca în cadrul familiei constituie atât o metodă cât și un mijloc de pregătire psihologică pentru activitatea școlară și profesională. Antrenând copiii, părinții le formează deprinderi de muncă practică și obișnuința de a munci.

Pregătirea sistematică a lecțiilor, studierea unor probleme științifice sau tehnice, obligă copilul să depună efort, îi formează deprinderi și obișnuințe, îi cultivă dragostea față de muncă.

Exemplul părinților poate influența în mod frecvent, atitudinile copiilor față de

muncă și față de diferite profesii. Unii psihologi și pedagogi contemporani susțin că nici un procedeu educativ nu valorează cât exemplul părinților, iar pe de altă parte, defectele acestora devin treptat „părinți” ai defectelor copiilor.

Deci, dacă părinții iubesc munca și își iubesc profesiunea, atunci și copilul, la rândul său, va simți atracție pentru muncă și interes pentru profesiunile părinților. În același timp, atitudinile negative ale părinților față de muncă și față de profesiunile pe care le exercită, conduc în mare măsură la efecte negative educative. Admirația părinților pentru unele tipuri de școli și pentru unele profesii sau lipsa de interes și disprețul față de altele se transmit la copii prin imitație. Copilul imită, conștient sau inconștient, atât acțiunile cât și atitudinile părinților sau ale altor membri ai familiei.

E). Formarea unei motivații superioare care să stea la baza opțiunilor școlare și profesionale

Diversele cercetări din domeniul orientării școlare și profesionale atestă faptul că foarte mulți elevi pun la baza opțiunilor școlare motive inferioare: profitul material, comoditatea, mediul.

Motivele superioare : dorința de a fi util, de a realiza lucruri la înălțimea posibilităților dețin o pondere redusă în actul alegerii.

Toate cercetările efectuate până acum demonstrează că motivele superioare îl ajută pe copil să depășească stările de nehotărâre, indecizie, și-l orientează spre opțiuni adecvate și realiste. Aceste motive îi vor ajuta mai târziu pe tânărul absolvent în procesul de adaptare la profesiunea aleasă.

- *Greșeli educative pe care le comite familia în procesul de orientare școlară și profesională al copiilor lor*

Faptul că părinții manifestă tendința de a asigura copiilor un nivel de educație ridicat constituie un lucru firesc, legitim, și în concordanță cu imperativele progresului social. Este dăunător faptul că unii părinți nu țin seamă de necesitatea concordanței care trebuie să existe între aspirațiile pe care le au ei înșiși, aspirațiile și posibilitățile reale ale

copiilor și cerințele vieții sociale.

Diversele cercetări experimentale, precum și practica educațională ne arată că numeroase familii, mai ales dintre cele cu un nivel de aspirații foarte înalt, împing spre școli superioare copii care nu pot face față cu succes muncii intelectuale.

Putem vorbi de o serie de greșeli educative pe care le face familia, în calitate de factor al orientării școlare și profesionale. O tipologie acestor greșeli a fost realizată la noi de către Mihai Ghivirigă.

În clasificarea făcută de către Mihai Ghivirigă (1976) există trei tipuri principale de erori educative pe care le face familia în orientarea școlară și profesională a copiilor lor.

- **Neintervenționismul părinților**

Există părinți care nu se amestecă în orientarea școlară și profesională a copilului. Unii nu se interesează de problema alegerii, în timp de alții se cred incompetenți. De regulă, părinții din această categorie lasă totul pe seama școlii sau acceptă alegerea copilului.

- **Intervenționismul exagerat.**

Unii părinți își obligă copiii la o anumită alegere, fără ca aceștia să vrea.

Practica orientării arată că mulți dintre acești părinți, doresc să realizeze prin copii, ceea ce n-au realizat ei. Există și părinți care încearcă să-și satisfacă orgoliul prin succesele copiilor.

Unii dintre intervenționiști sînt dominați de anumite prejudecăți în privința unor profesii.

- **Amânarea peste măsură a preocupărilor pentru alegerea școlii și profesiei.**

Sunt părinți care-și amîna preocupările, pînă cînd copiii ajung în clase terminale. Procedînd în acest mod, părinții nu mai au posibilitatea să verifice opțiunile făcute de copiii lor și nici să-i ajute să se pregătească din timp pentru actul alegerii.

La baza acestor categorii de greșeli se află cauze multiple:

- Cunoașterea insuficientă a copiilor;
- Lipsa de informații asupra rețelei școlare, lumii profesiunilor și a cerințelor vieții sociale;

- Existența unor prejudecăți în privința unor profesii;
- Necunoașterea criteriilor științifice de alegere a studiilor;
- Ambiția părinților de a decide singuri;

Cele trei tipuri de greșeli sunt dăunătoare în procesul orientării și duc la opțiuni inadecvate și lipsite de realism. Uneori aceste greșeli nu pot fi reparate de către școală.

Prevenirea și înlăturarea acestor greșeli sunt posibile numai în condițiile unei permanente relații cu școala și mai ales cu consilierul din școală, care se ocupă și de orientarea elevilor. Obiectivul acestei colaborări trebuie să fie realizarea unei concordanțe între ceea ce vrea, ce poate și ce trebuie să facă elevul.

Pentru ca familia să contribuie eficient, ea trebuie să își îndeplinească atribuțiile pe care le are ca factor al orientării.

- *Forme de consiliere a familiei în vederea orientării cât mai adecvate a carierei elevilor*

Consilierea privind cariera nu cuprinde numai consilierea elevului în această perspectivă ci și a celorlalți factori implicați în procesul alegerii carierei elevului, precum școala și familia. Știind că familia este pusă de foarte multe ori în situația de a comite una din greșelile expuse mai sus, considerăm că participarea familiei la anumite ședințe de consiliere va avea un aport pozitiv în minimalizarea sau chiar evitarea greșelilor pe care ar putea să le facă în orientarea carierei copiilor.

În ceea ce privește ajutorul dat de către consilier, familiei, acesta se manifestă pe mai multe planuri și direcții complementare. Familia poate participa la ședințe de consiliere atât individuală cât și de grup.

În esență se pot furniza unele date necesare părinților pentru completarea portretului psihologic al copilului și implicit privind utilizarea metodelor de cunoaștere în familie, a unor informații concrete asupra tipurilor și profilurilor de licee, profesii, planuri de școlarizare, condiții de înscriere, etc. De asemenea, un ajutor însemnat este acordat familiei în perioada opțiunilor, mai ales în cazul elevilor problemă.

Consilierea familiei se poate realiza prin participarea acesteia la ședințe de consiliere de grup, unde temele sunt diverse și care vin în sprijinul acesteia în orientarea

carierii copilului. Familia poate participa și la adunări periodice, lectorate, pentru părinți pe diferite teme cât și la consultații unde pot merge pentru rezolvarea diverselor probleme legate atât de familie cât și de elev.

Dar și familia poate da un ajutor atât consilierului cât și școlii. El constă în furnizarea de informații cu privire la interesele, înclinațiile și aptitudinile manifestate de copil în diverse împrejurări, la aspirațiile, preferințele, motivațiile și atitudinile sale.

De asemenea, sunt deosebit de utile datele concrete despre activitatea extrașcolară a copilului, despre conduita sa în diverse situații, despre măsurile luate de familie pentru informarea copilului în plan școlar și profesional, pentru cultivarea intereselor, înclinațiilor și aptitudinilor, pentru formarea unor atitudini pozitive față de învățatură și muncă.

7. Grupul de prieteni – factor cu pondere în creștere în orientarea în carieră a adolescentului

Grupul de prieteni face parte din ceea ce Mead numește „*ceilalți semnificanți*” ce participă activ în cadrul procesului de socializare al adolescentului.

De-a lungul perioadei adolescenței interacțiunea cu grupul de prieteni funcționează mult mai des fără supervizarea părinților comparativ cu perioada copilăriei, când grupul funcționează acolo unde părinții sunt prezenți sau acolo unde are completa supraveghere și cunoștință a părinților. În adolescență raportul este invers: grupul de adolescenți se întâlnește sau „funcționează” atunci și acolo unde părinții lipsesc sau nu au cunoștință. O altă caracteristică a grupului de prieteni este aceea a prezenței persoanelor de sex opus, ceea ce stimulează schimbarea și dinamica în cadrul grupului. Alături de aceasta apare și fenomenul „perechilor” sau a grupurilor mici, numite de către sociologi „clici”.

Studii de sociologie au scos în evidență faptul că, doar începând cu perioada adolescenței, putem aprecia cărei școli / liceu aparține grupul sau clica respectivă, în funcție de stereotipurile care le diferențiază de alte grupuri aparținând altor școli / licee.

Aceste transformări în dinamica de grup a adolescentului își au originile în tranzițiile de ordin biologic, social și cognitiv pe care acesta le parcurge. Rezultatul final este construcția identității sociale. Transformările de ordin cognitiv permit o abordare mult mai sofisticată a relațiilor sociale și o înțelegere mai abstractă bazată pe categorizări de genul „clicilor” și a grupurilor preferențiale. Dinamica socială stimulează schimbarea în cadrul grupului ca răspuns adaptativ la ceea ce se petrece în realitatea socială în care adolescentul își desfășoară viața de zi cu zi, favorizând pista de plecare pentru viitoarele schimbări de mediu.

Modul în care un adolescent poate intra, accepta și ieși din cadrul unui grup de adolescenți este reflectat în figura nr.18:

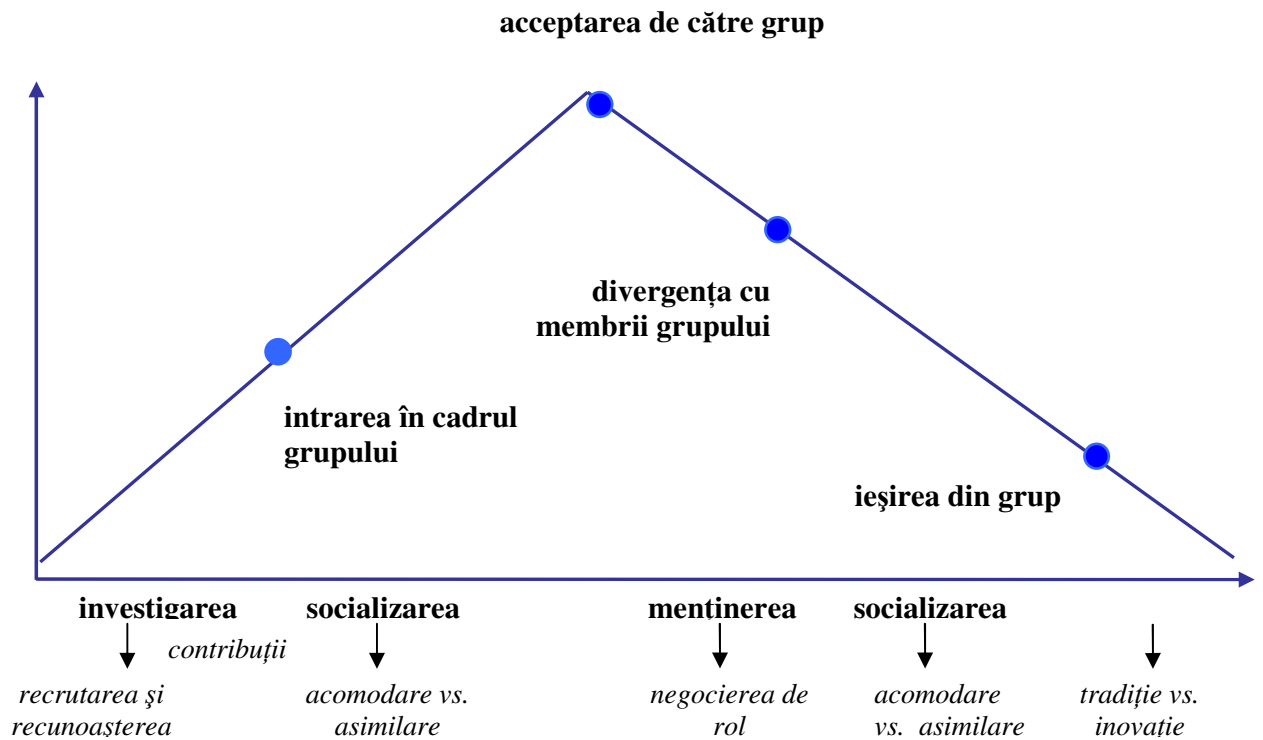

Figura nr. 3. - Dinamica identității adolescentului în cadrul grupului de prieteni

Prin intermediul acestui grafic putem explica dinamica identității adolescentului în cadrul unui grup. Dacă pe parcursul socializării, grupul încearcă să schimbe adolescentul în așa manieră încât să-și poată atinge propriile obiective de coeziune,

integrare și adaptare, adolescentul, la rândul său, încearcă să schimbe direcția de acțiune a grupului către satisfacerea propriilor nevoi sociale. Dacă aceste două direcții se întrepătrund, atunci are loc *acceptarea* – individul devenind membru deplin al grupului. Pe parcursul următoarei faze, cea de *menținere*, ambele părți – individul și grupul – se angajează în procesul *negocierii de rol* care constă în maximizarea contribuției adolescentului la atingerea scopurilor de grup, prin punerea în valoare a calităților, stereotipurilor, abilităților de care dispune acesta. Dar această negociere de rol poate da greș și tranziția de rol se poate transforma în *divergență*, individul devenind astfel un membru marginal al grupului.

În mod firesc, grupul încearcă să restaureze contribuția adolescentului în cadrul activității de ansamblu a grupului, proces ce poartă denumirea de *resocializare*. Dacă șansele sunt pozitive, atunci asimilarea și acomodarea, prezente în formă alterată în faza divergenței, apar din nou; individul își poate căpăta denumirea de tranziție de rol specială într-un singur cuvânt – *convergență*. În final, relația dintre grup și membrii săi poate sfârși, dar adolescentul / individul își poate aduce contribuția la tradiția de ansamblu a grupului, cu elemente novative care, la rândul lor pot deveni parte componentă a tradiției de grup. În mod similar, memoria individului rămâne contribuția activă adusă la atingerea scopurilor de grup, contribuție care în limbaj de specialitate poartă denumirea de *socializare în cadrul grupului*.

Această dinamică este specifică, în linii majore, socializării în cadrul „clicii”, deoarece pe parcursul fazei de socializare și resocializare, adolescentul își însușește deprinderi sociale, ca de exemplu cum să fie un bun prieten, cum să comunice efectiv cu cei din jurul său, cum să devină lider, cum să se bucure de compania celor din jurul său etc.

Pe măsură ce mulțimea din care face parte adolescentul, joacă un rol important în viața lui socială, aceasta îi structurează comportamentul lui social. Localizându-se pe sine în cadrul mulțimii din cadrul școlii / liceului din care face parte – un anumit stil de a se îmbrăca, de a vorbi, de a se comporta – adolescentul își poate spune „Iată de fapt cine sunt eu!”, iar în momentul în care nu realizează cine este, imediat se poate raporta și chiar identifica cu mulțimea din care face parte, asigurându-și prin această cale, doar un rudimentar sens al identității.

La polul opus apare următorul fenomen: cu cât individul devine mai sigur de identitatea pe care o posedă cu atât afilierea la mulțime dispare. În momentul absolvirii liceului și, deci a recunoașterii sociale a adolescentului, acest fenomen se materializează printr-un profund și unic sens al identității.

Deprinderile sociale sunt la fel de importante în viața adultă ca și în adolescență. Un aspect complementar este acela că mulțimile de adolescenți, spre deosebire de cliți, își aduc mai mult contribuția la formarea sensului identității adolescentului deoarece apartenența este bazată doar pe reputație și stereotipuri și nu interacțiunea socială efectivă.

Un alt element important al socializării adolescentului în cadrul grupului de prieteni este acela al „*grupului de referință*”; acesta are menirea de a oferi membrilor componenți o anumită identitate, distinctă de cea a celorlalți adolescenți din alte grupuri. Adolescenții „se judecă” unii pe alții în funcție de compania care le stă alături; ei ajung chiar să poarte adevărate „etichete” sociale care descriu, de fapt apartenența persoanei la un grup, modul în care acesta se îmbracă, își petrece timpul liber, tipul de muzică preferat etc. Grupul de referință devine important deoarece el constituie baza și sursa pentru construcția propriei identități a adolescentului.

Atât de importantă este influența grupului la vârsta adolescenței, încât unii dintre sociologi țin să recunoască manifestarea unor presiuni asupra comportamentului adolescentului, asupra percepției sale despre sine. De multe ori stima de sine se dezvoltă puternic, dacă grupul din care face parte are un statut social ridicat, statut ce poate depinde de nivelul academic, apartenența etnică sau proximitatea geografică a plasării grupului (de exemplu grup de cartier). Pe lângă percepția de sine, în cadrul grupului este influențată și percepția „celorlalți”, pe care adolescentul o realizează, antrenând stereotipurile și prejudecățile cultivate în grupul său de apartenență.

Pentru ca aceste grupuri să funcționeze, este nevoie de o similaritate de vârstă, etnie sau rasă, nivel socio-economic. Dintre acestea, clasa socială are influența cea mai covârșitoare, etnia sau rasa nu are o influență așa de mare ca și structura de clasă, dar, la fel ca aceasta devine predominantă și conștientizată odată cu înaintarea în vârstă

Indiferent de popularitatea grupului de prieteni, acesta oferă adolescentului un anumit status care, în mod implicit este legat de activitățile pe care grupul le desfășoară.

Un element ce ține de dinamica grupului pentru această perioadă de vârstă este faptul că odată ce interesele adolescentului se schimbă, atunci este posibil ca și statutul acestuia să cunoască o schimbare.. Statutul adolescentului în cadrul grupului cunoaște schimbări spectaculoase, demonstrând în acest fel cât de puternică este dinamica procesului de socializare.

Să particularizăm acest lucru:

- *membrii componenți ai grupului au statut egal unii față de alții*, în ciuda diferențelor evidente de clasă socială și nivel socio-economic;
- *grupul permite manifestarea cooperării și a interdependențelor mutuale*, caracteristică evidentă mai ales atunci când se urmăresc aceleași obiective și se folosesc mijloace ce pot fi benefice întregului grup;
- *formarea de prietenii și relații interpersonale* favorizează împărtășirea aceluiași dorințe, nevoi și activități ce pot influența dezvoltarea socială pe mai târziu și chiar societatea guvernată de norme sociale;
- *grupul de prieteni încurajează schimbarea atitudinilor și opiniilor față de oameni și situații noi*, punând astfel o barieră stereotipurilor, prejudecăților și interpretărilor greșite.

Rezultă din aceste considerații că adolescenții se influențează unii pe alții, iar acest mecanism pare să fie generat de două procese cu predilecție sociale:

- a) *procesul de imitație* – cu influențe mai ales comportamentale atunci când adolescenții „copiază” unii de la alții trăsături, manifestări, atitudini;
- b) *procesul de afirmare socială* – atunci când adolescentul este răsplătit pentru modul în care sunt adoptate aceste norme de comportament.

Sensul identității pe care-l oferă grupul la această vârstă este unic și în același timp esențial în cadrul procesului de socializare, deoarece oferă adolescentului sentimente de stabilitate și solidaritate. Deoarece adolescentul își petrece o mare parte a timpului în școală, putem observa că un puternic sens al identității este oferit și de grupul de colegi din clasă. Pe scala nevoilor oferite de Maslow, grupul asigură nevoia de siguranță, dragoste, evaluare și actualizare.

Adolescența este vârsta la care prietenii, apartenența la grupul de prieteni, sunt valori după care tânărul se ghidează în aproape tot ceea ce face. Grupul de prieteni al adolescentului este mediul în care fiecare aderant vine cu propria personalitate , cu propriile valori despre tot ce-l înconjoară, inclusiv despre orientarea vocațională. Grupul de prieteni este locul mirajului unde se poate spune că se produce o uniformizare a acestori valori individuale, astfel tinerii ajungând la un consens perfect în legătură cu tot ceea ce îi înconjoară. Orientarea vocațională nu este nici ea ocolită de această influență masivă a grupului, iar în situația în care adolescentul nu este ajutat de către familie și școală în acest proces va apela la grup și s-ar putea să nu ia o decizie realistă în ceea ce privește propria sa orientare vocațională. Adolescența este vârsta mirajului, vârstă la care aspirațiile adolescentului sunt mai mult ideale decât realiste. Există tendința dominantă din partea acelor membri dominanți ai grupului, astfel că personalitățile adolescenților mai puțin siguri pe ei și cu o imagine de sine nerealist percepută să se bazeze pe opiniile liderilor în ceea ce îi privește.

BIBLIOGRAFIE

- Adler, L., (1995),** *Psihologia școlarului greu educabil*, Ed. IRI, București
- Allport, G.W., (1991),** *Structura și dezvoltarea personalității* EDP, București
- Anastasi, A., (1988),** *Psychological Testing*, New York, Macmillan
- Androutsopoulou, A., (2001),** The Self-Characterization as Narrative Tool. In: *Application in Therapywith Individuals and Families in Process*. Vol. 40, issue 1
- Atkinson, R.L., Atkinson, R. C., Smith, E.E., Bem,D.J., (2002),** *Introducere în psihologie*, Ed. Tehnică, București
- Baron, R.A.,(2002)** *Essentials of Psychology*,Allyen and Bacon, Boston, USA
- Băban, A., (coord), (2001),** Consiliere educațională – *Ghid metodologicpentru orele de dirigenție și consiliere*, Ed. Ardealul, Cluj
- Băban, A., (2002),** *Metodologia cercetării calitative*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj
- Băban, A., Petrovai, D., Lemeni, G., (2001),** *Consiliere și orientare. Ghidul profesorului*, Ed. Humanitas Educațional, București
- Bârzea, C., (1995),** *Arta și știința educației*, EDP, București
- Bezanson, L., Monsebraaten, A., Pigeon, R., (1990),** *Using Tests in Employment Counselling*, Canada, Employment and Immigration
- Berger, K., (1986),** *The developing Person Through Childhood and Adolescence*, Second Edition, Worth Publishes, Inc.
- Binet, A., Simon, Th., (1905),** *New Methods for the Diagnosis of the Intellectual Level of Subnormals*, In: *L'Annee Psychologique*, 12
- Birch, A., (2002),** *Psihologia dezvoltării*, Ed. Tehnică, București
- Bocoș, M., (2003),** *Cercetarea pedagogică*, Casa Cărții de Știință, Cluj
- Booth, J., A., G., Begin, L., Lavalle, L., (1980),** *Tehcnical Manual for the Canadian Occupational Interest Inventory*, Ottawa, Canada Employment and Immigration Commission

- Bourdieu, P., Passeron, J., (1977),** *Reproduction in Education, Society and Culture* Sage, London
- Brammer, L., MacDonald, G., (1996),** *The Helping Relationship- Process and Skills,* Massachusetts, Allyn & Bacon Publishing Company
- Butler, G., Mc Manus, F., (2002),** *Psihologia-oftoarte scurtă introducere,* Ed. Alfa, București
- Butnaru, D., (1999),** *Consiliere și orientare școlară,* Ed. Spiru Haret, Iași
- Byrnes, J., (2001),** *Cognitive Development and Learning in Instructional Context,* Boston, MA: Allyn & Bacon
- Carroll, J., B., (1993),** *Human cognitive abilities: a survey a factor analytic studies,* NY: Cambridge University Press
- Ceaușu, V., (1983),** *Autocunoaștere și creație,* Ed. Militară, București
- Cerghit, I., (2006),** *Metode de învățământ,* Ed. Polirom, Iași
- Chelcea, S., Iluț, P., (2003),** *Enciclopedie de psihosociologie,* Ed. Economică, București
- Cocoradă, E., E., (2003),** *Consiliere psihopedagogică-curs,* Universitatea Transilvania, Brașov
- Constantin, T., (2004),** *Evaluarea psihologică a personalului,* Ed. Polirom, Iași
- Constantinescu, C., (2003),** *Probleme sociologice ale educației,* Ed. Universității din Pitești
- Cosmovici, A., (2005),** *Psihologie generală,* Ed. Polirom, Iași
- Crețu, C., (1998),** *Curriculum diferențiat și personalizat,* Ed. Polirom, Iași
- Crites, J., O., (1981),** *Career counseling: Models, methods and materials,* McGraw-Hill, New York
- Crocker, L., Algina, J., (1986),** *Introduction to Classical and Modern Test Theory,* New York, Holt, Rinehart & Winston
- Cucoș, C., (2000),** *Educația-dimensiuni culturale și interculturale,* Ed. Polirom, Iași
- Dafinoiu, I., (2002),** *Personalitatea. Metode calitative de abordare: observația și interviul,* Ed. Polirom, Iași
- Davidtz, J., R., Ball, S., (1978),** *Psihologia procesului educational,* EDP, București
- De Landsheere, G., (1995),** *Istoria universală a pedagogiei experimentale,* EDP, București

- Dewey, J., (1972),** *Democrație și educație*, EDP, București
- Doise, W., Deschamp, J. C., Mugny, G., (1996),** *Psihologie experimentală*, Ed. Polirom, Iași
- Drăgan, I., (1975),** *Interesul cognitive și orientarea profesională*, EDP, București
- Drăgan, I., (1987),** *Vocabular de orientare școlară și profesională*, Tipografia Universității, Timișoara
- Drăgan, I., Nicola, I., (1995),** *Cercetarea psihopedagogică*, Ed. Tipomur, Tg. Mureș
- Drăgotoiu, I., (1995),** *Introducere în metodologia cercetării științifice*, Ed. “ Dimitrie Cantemir”, Tg. Mureș
- Drevillon, J., (1973),** *Orientarea școlară și profesională*, EDP, București
- Durkheim, E., (1990),** *Educație și sociologie*, EDP, București
- Eco, U., (2002),** *Comunicarea educațională în context școlar*, EDP, București
- Enescu, R., (1985),** *Ab urbe conditia. Eseuri despre valoarea omului și umanismul valorilor*, Ed. Facla, Timișoara
- Ertelt, B. J., (1989),** *Beratungsanlasse in Arbeitsberatungen und Berufsberatung und Versuch zu einer Typologisierung*. Hochschulsriptum, Universitat Mannhain
- Ertelt, B. J. and Schulz, W. E. (1997),** *Bertung in Bildung und Beruf*. Leonberg: Rosenberger Fachverlag.
- Ertelt, B.J. and Schulz, W. E. (2002),** *Handbuch Beratungskompetenez*. Leonberg: Rosenberger Fachverlag
- Esbroeck, R., V., (2001),** *Teorii ale dezvoltării carierei*, Institutul de Științe Pedagogice, București
- Faure, E., (1974),** *A învăța să fii*, EDP, București
- Ficeag, B., (1997),** *Tehnici de manipulare*, ED. Nemira, București
- Fleishman. E., A., Quaintance, M., K., Broedling, L., A., (1984),** *Taxonomies of Human Performance*, Academic Press
- Freud, S., (1974),** *Les theories des sciences humaines*, Presse Uninersitaires de France, Paris
- Gardner, H., (1983),** *Frames of Mind*, NZ: Basic Book Inc

- Giaquinto, P. C., Volpato, G. L., (2001)** , *Hunger suppresses the onset and the freezing component of the antipredator response to conspecific skin extract in pintado catfish*, Behaviour, v. 138
- Ghivirigă, M., (1976)**, *Tendințe contemporane ale orientării școlare și profesionale*, EDP, București
- Gysbers, N., C., Heppner, M., J Johnston, J., A. (1998)**, *Career Counselling. Process, Issues and Techniques*, Boston, Allyn and Bacon
- Gysbers, N., C., Heppner, M., J Johnston, J., A. (2000)**, *Conseil et developpement de carriere tout au long de la vie*, Orientation scolaire et professionnelle, 29, 1
- Guilford, J., P., Fruchter, B., Zimmerman, W., S., (1952)**, *Factor analysis of the Army Air Force Sheppard Field Battery of experimental aptitude tests*, In: *Psychometrika*, 17
- Hackney, H., Cormier, S., (1996)**, *The Professional Counselor, A Process Guide To Helping*, Massachusetts, Allyn & Bacon Publishing Company
- Halpern, D., F., (1992)**, *Sex differences in cognitive abilities*, Hillsdale, NJ: Erlbaum
- Hansen, J., C., (1987)**, *Strong- Hansen Occupational Guide*, Palo Alto, CA: Consulting Psychologist Press
- Hansen, J., C., (1992)**, *User`s guide for the SII*, Stanford, CA: Stanford University Press
- Hayes, N., Orrell, S., (2003)**, *Introducere în psihologie*, Ed. All, București
- Hăhăianu, L., (coord) , (2000)**, *Consiliere- managementul resurselor umane*- Ed. Rentrop & Straton, București
- Hăvârneanu, C., (2000)**, *Cunoașterea psihologică a persoanei*, Ed. Polirom, Iași
- Herr, E., L., Cramer, S.H., (1996)**, *Career guidance and counseling through the lifespan: Systematic approaches*, Ny : Harper Collins
- Hogg, M., A., Abrams, D., (1990)**, *Social motivation, self-esteem and social identity theory* in D. Abrams & M. A. Hogg, *Social Identity theory*, London: Harvester-Weatsheaf
- Hogan, K., (2001)**, *Psychologia perswazji (Psihologia persuasiunii)*, Warszawa
- Holland, J.L., (1973)**, *Making vocational Choices: A theory of careers*, Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall

- Holland, J.L., (1985a),** *Making vocational Choices. A theory of vocational personalities and work environments*, N.Y: Prentice Hall Inc.
- Holland, J.L., (1992),** *Making vocational Choices. A theory of vocational personalities and work environments*, Odessa, FL: Psychological Assessment Resources
- Holban, I., (1978),** *Cunoașterea elevului. O sinteză a metodelor*, EDP, București
- Holban, I., Gugiuman, A., (1972),** *Puncte de sprijin în cunoașterea individualității elevilor*, EDP, București
- Hurrelman, K., Engel, U., (1989),** *The Social World of Adolescents- International Perspectives*, Ed. Walter de Gruyter, Berlin, New York
- Iluț, P., (1997),** *Abordarea calitativă a socioumanului*, Ed. Polirom, Iași
- Iluț, P., (2001),** *Sinele și cunoașterea lui. Teme actuale de psihosociologie*, Ed. Polirom, Iași
- Ionescu, M., (2000),** *Denersuri creative în predare și învățare*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj
- Ionescu M., Bocoș, M., (2001),** *Cercetarea pedagogică și inovația în învățământ, în Pedagogie. Suporturi pentru formarea profesorilor*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj
- Ivey, A., Simek-Dowing, L., (1980),** *Counseling and Psychoterapy: Skills, Theories and Practice*, Enblewood Cliffs, Nj: Prentice Hall, Inc
- ISE – Laboratorul Orientare Școlară și profesională, (2000),** *Consiliere și orientare. Ghid*, București
- Janis, I.L. and Mann, L.(1977),** *Decision Making: A Psycholgical Analysis of Conflict, Choice an Commitement*. New York: The Free Press
- Jepsen, D., (1991),** *Review of the Strong Interest Inventory*, News note of the Association for Measurement and Evaluation in Counseling and Development
- Jepsen, D., (1992),** *Review of the Jakson Vocational Interest Survey*, In: Keyser, D., J., and Sweetland, R., C., *Test critique IX*, Austin, Tx: PRO-ED
- Jigău, M., (2001),** *Consiliere și orientare. Ghid metodologic*, Ed. Sigma, București
- Jigău, M., (2001),** *Consilierea carierei*, Ed. Sigma, București
- Jigău, M., (2003),** *Consilierea carierei adulților*, Ed. Afir, București
- Jigău, M., (coord.), (2004),** *Consilierea la distanță – Manual*, Ed. Afir, București

- Jigău, M., (coord.), (2006),** *Consilierea carierei. Compendiu de metode și tehnici*, Ed. Afir, București
- Kapes, J., T., Mastie, M., Whitfield, E., A., (1994),** *A Counselor`s Guide to Career Assessment Instruments*, Alexandria, VA: National Career Development Association
- Katz, M., (1993),** *Computer – assisted decision making. The guide in the machine*, Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum
- Kant, IM., (2002),** *Despre pedagogie*, Paideia, București
- Kiley, T., (1975),** *Personal and Interpersonal Appraisal Techniques*, Springfield, Charles C. Thomas Publisher
- Klein, M.M., (1997),** *Introducere în orientarea în carieră*, Institutul pentru Științele Educației, București
- Klein, M.M., (2001) ,** *Orientarea carierei: încotro? In: Psihologia la răspântia mileniilor* Mielu Zlate (coord.), Iași, Ed. Polirom
- Kolozsi, E., I., (1999),** *Statistică*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj
- Lemeni, G., Tărău, A., (2004),** *Consiliere și orientare - ghid de educație pentru carieră*, Ed. ASCR, Cluj
- Lemeni, G., Miclea, M., (coord), (2004),** *Consiliere și orientare*, Ed. ASCR, Cluj
- Lohisse, J., (2002),** *Comunicarea. De la transmitere mecanică la interacțiune*, Ed. Polirom, Iași
- Luca, M., R., (2002),** *Elemente teoretice și metodice pentru consilierea în școală*, Ed. Univ. Transilvania, Brașov
- Ludușan, N., Voiculescu, F., (1997),** *Măsurarea și analiza statistică în științele educației. Teorie și aplicații*, Ed. Imago, Sibiu
- Mamali, C-tin., (1974),** *Intercunoaștere*, Ed. Științifică, București
- Malim, T., (2003),** *Psihologie socială*, Ed. Tehnică, București
- Marcia, J., E., Adelson, J., (1980),** *Identity in Adolescence in Handbook of Adolescent Psychology*, Ed. Wiley, New York
- Maslow, A., (1970),** *Motivation and Personality*, Harper & Row, New York
- Mattelart, A., Mattelart, M., (2002),** *Istoria teoriilor comunicării*, Ed. Polirom, Iași

Meeus, W., (1989), *Parental and Peer support in Adolescence* in Hurrelman, K., Engel, U., *The Social World of Adolescents- International Perspectives*, Ed. Walter de Gruyter, Berlin, New York

MEN, CNC., (1998), *Curriculum Național pentru învățământul obligatoriu. Cadru de referință*, Ed. Corint, București

Miclea, M., (1999), *Psihologie cognitivă- Modele teoretico experimentale*, Ed. Polirom, Iași

Mihăilă, V., (2002), *Identitate și adolescență*, Casa Editorială Demiurg, Iași

Mitrofan, N., Mitrofan, L., (2005), *Testarea psihologică. Inteligența și aptitudinile*, Ed. Polirom, Iași

Mucchielli, A., (2002), *Arta de a influența*, Ed. Polirom, Iași

Muster, D., (1985), *Metodologia cercetării în educație și învățământ*, Ed. Litera, București

Narly, C., (1996), *Pedagogie generală*, EDP, București

Neculau, A., (2007), *Dinamica grupului și a echipei*, Ed. Polirom, Iași

Neamțu, C., (1998), *Comunicare sau instrăinare?*, Ed. Gnosis, București

Negrilă, I., (2002), *Repere psihopedagogice*, Ed. Multimedia Internațional, Arad

Nicola, I., (2004), *Tratat de pedagogie școlară*, Ed. Aramis, București

Novak, A., (1998), *Metode cantitative în psihologie și sociologie*, Ed. Oscar Print, București

Pavelcu, V., (1982), *Cunoașterea de sine și cunoașterea personalității*, EDP, București

Păun, E., (1999), *Școala. Abordare sociopedagogică*, Ed. Polirom, Iași

Pânișoară, I-O., (2004), *Comunicarea eficientă*, Ed. Polirom, Iași

Peretti, de, A., (1991), *Organiser des formation*, Hachette, Paris

Peterson, G., Sampson, J., Reardon, R., (1991), *Career development and services. A cognitive aproach*, Pacific Grove, CA: Brooks/ Cole

Peterson, G., Sampson, J., Reardon, R., Lenz, J., (1996), *Becoming career problem solvers and decision makers. A cognitive information processing approach*, In: Brown, D., Brooks, L., *Career choice and development*, San Francisco, CA:Jossay-Bass

Piaget, J., Inhelder, B., (1968), *Psihologia copilului*, E.D.P., București

- Pică, A., Păcurariu, A., (2002),** *Consilierea – soluție pentru integrarea socio-profesională a tinerilor*, ISJ, Sibiu
- Pitariu, H., Costin, A., (1997),** *Centrul de Orientare Școlară și profesională*, Expert, România
- Planchard, E., (1972),** *Cercetarea în pedagogie*, EDP, București
- Planchard, E., (1992),** *Pedagogie școlară contemporană*, EDP, București
- Plant, P., (2001),** *Quality in Careers Guidance: Issues and Methods*, Danish University of Education, Copenhagen, Denmark
- Plosca, M., Moise, A., (2002),** *Consiliere privind cariera*, Dd. Dacia, Cluj
- Popescu-Neveanu, P., (1990),** *Psihologie. Manual pentru clasa a IX a*, EDP, București
- Potolea, D., (2002),** *Pedagogie. Fundamentări teoretice și demersuri aplicative*, Ed.
- Powell, R., C., (1995),** *Career Planning Today*, Bloomington, Indiana University
- Prelici, V., (1997),** *A educa înseamnă a iubi*, EDP, București
- Radu, I.,(1974),** *Psihologia pedagogică*, Ed.Științifică, București
- Radu, I., Ionescu, M., (1987),** *Experiență didactică și creativitate*, Ed. Dacia, Cluj
- Radu, I.,& colab (1991),** *Introducere în psihologia contemporană*, Ed. Sincron, Cluj
- Radu, I.,& colab (1993),** *Metodologie psihologică și analiza datelor*, Ed. Sincron, Cluj
- Radu, I., Ionescu, M., (1984),** *Cercetarea pedagogică și perfecționarea cadrelor didactice*, în „ *Revista de pedagogie*”, nr. 1
- Rakos, R., (1991),** *Assertive behavior*. New York: Routledge
- Reardon, R., Lenz, J., Sampson, J., Peterson, G., (2000),** *Career development and plannig. A comprehensive approach*, Wadsworth, Brooks / Cole
- Reber, S., (2001),** *The Penguin Dictionary of Psychology*, Penguin, London
- Robinson, Ph., (1981),** *Perspectives on the Sociology of Education*, Routledge and Kegan Paul, London
- Roe, A., Siegelman,M.,(1964),** *The origin of interests*, Washington,APGA
- Roe, A., (1956),** *The psychology of occupations*, New York, John Wiley and Sons
- Rogers, C., (1966),** *Developpement de la perssonne*, Dunod, Paris
- Rotariu, T., Iluț, P., (1997),** *Ancheta sociologică și sondajul de opinie*, Ed. Polirom, Iași
- Rotaru, A., M., (2002),** *Consiliere și orientare*, Ed. Arves, Craiova

Rotaru, A., M., (2002), *Caietul dirigintelui*, Ed. Arves, Craiova

Roșca, Alexandru, Chirceu,Al.,(1958), *Psihologia copilului*, E.D.P., București

Rosenfield, M. (1997), *Counselling by Telephone*. London: Sage Publication

Salade, D., (coord), Chircev, A., Dăscălescu, R., (1969), *Contribuții la orientarea școlară și profesională*, EDP, București

Salade, D., (1997), *Receptarea noului în practica școlară, în Dezbateri de didactică aplicată*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj

Salade, D., Drăgan, I., (1998), *Orientare școlară și profesională*. Compendiu, Ed. Paco, București

Salade,D., (1998), *Om și profesiune*, Ed Dokia, Cluj

Salade,D., (1976), *Orientarea școlară și preorientarea profesională*, EDP, București

Shapiro, D., (1998), *Conflicttele și comunicarea*, ED. Arc, București

Sampson, J., Peterson, G., Lenz, J., Reardon, R., (1996), *CTI – CareerThoughts Inventory. Improving your Career Thoughts: A Workbook for the Career Thoughts Inventory*, Odessa, FL: Psychological Assessment Resources

Sampson, J., Peterson, G., Lenz, J., Reardon, R., (1996), *CTI- The Career Thoughts Inventory. Professional Manual*, Odessa FL: Psychological Assessment Resources, Inc

Sampson, J., Peterson, G., Lenz, J., Reardon, R., (2004), *Career Counseling and Services. A Cognitive Information Processing Approach*, Pacific Grove, CA: Brooks/ Cole

Sharf, R., (1997), *Applying career development theory to counseling*, Pacific Grove, CA: Brooks/ Cole Publishing Company

Saussure, F., (2004), *Curs de lingvistică generală*, Ed. Polirom, Iași

Savard, R., Gingras, M., Turcotte, M.,(2002) *delivery of Career Development Information in the Context of Information Computer Technology*. In: International Journal for Educational and Vocational Guidance

Schaumb,H., Zenke, G., (2001), *Dicționar de Pedagogie*, Ed. Polirom, Iași

Schifirneț, C., (2002), *Sociologie*, Ed. Comunicare. ro, București

Schifirneț, C., (1985), *Generație și cultură*, Ed. Albatros, București

Shopenhauer, A., (1994), *Asupra înțelepciunii în viață*, Ed. Enciclopedică Ghe. Asachi, Chișinău

- Snow, R., E., Swanson, J., (1992),** *Instructional Psychology: Aptitude, Adaptation and Assessment, In: Annual Review of Psychology, 43*
- Stan, C., (2000),** *Autoevaluarea și evaluarea didactică*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
- Stanciu, I., Ghe., Nicolescu, V., Sacalis, N., (1971),** *Antologia pedagogiei americane contemporane*, EDP, București
- Stanciu, St., (1969),** *Cercetarea pedagogică*, EDP, București
- Stănculescu, E., (1997),** *Sociologia educației familiei*, Ed. Polirom, Iași
- Steinberg, L., (1993),** *Adolescence*, Mc Grawthle Inc., London
- Super, D., E., Dezvoltarea carierei, în Davidtz, J., R., Ball, S., (1978),** *Psihologia procesului educational*, EDP, București
- Super, D., E., (1983),** *Career Development Inventory*, Palo Alto, CA, Consulting Psychologists Press
- Stănculescu, E., (1997),** *Sociologia educației familiei*, Ed. Polirom, Iași
- Szilagyi, A., Vlădulescu, L., (2001),** *Comunicare și succes profesional*, Ed. Printech, București
- Șchiopu, U., (1997),** *Dicționar de psihologie*, Ed. Babel, București
- Șchiopu, U., Verza, E., (1995),** *Psihologia vârstelor*, EDP, București
- Șchiopu, U., (2002),** *Introducere în psihodiagnostic*, Ed. Fundației Humanitas, București
- Șuteu, T., (1985),** *Orientarea școlară și profesională*, Universitatea „ Babeș- Bolyai”, Cluj
- Șuteu, T., Ionescu, A., (1994),** *Dezbateri educative cu elevii*, EDP, București
- Tăsica Luminița, (2003)** *Delimitări conceptuale în consilierea carierei adulților în: Consilierea carierei adulților* , Jigău, M.,(coord), Ed. Afir, București,
- Tieger,P.D.; Barron-Tieger, B., (1998),** *Descoperirea propriei personalități*, Ed. Teora, București
- Tomșa, Ghe., (1996),** *Dicționar de orientare școlară și profesională*, Ed. Afelin, București
- Tomșa, Ghe., (1999),** *Orientarea și dezvoltarea carierei la elevi*, Editura Casa de editură și Presă Viața Românească, București
- Tucicov-Bogdan, A., (1973),** *Personalitatea copilului*, Ed.Politică, București

- Vasile, M., Bahtin, M., (2001),** *Discursul dialogic*, Ed. Atos, București
- Verhoeve, M., (1999),** *JVIS Applications Handbook*, Port Huron, MI: Sigma Assessments Systems, Inc
- Vrăjmaș, E., (2002),** *Consilierea și educația părinților*, Ed. Aramis, București
- Vlăsceanu, L., (1986),** *Metodologia cercetării sociale. Metode și tehnici*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București
- Vlăsceanu, M., (2002),** *Managementul carierei. Să învățăm să ne construim o carieră*, Ed. Comunicare. ro, București
- Vrăjmaș, E., (2002),** *Consilierea și educația părinților*, Ed. Aramis, București
- Wood, S., Greenwood, E., (2002),** *The world of psychology A Pearson Education Company, Boston*
- Yung, G., (2003),** *Arhetipurile și inconștientul colectiv*, Ed. Trei, București
- Yung, G., (1997),** *Personalitate și transfer*, Ed. Teora, București
- *****, (1999),** *Dicționar de Psihologie*, Ed. Humanitas, București
- *****, (1979),** *Dicționar de Pedagogie*, EDP, București
- *****, (1998),** *Dicționar Explicativ al Limbii Române*, Ed. Univers Enciclopedic, București
- Zăpârțan, M., (1990),** *Eficiența cunoașterii factorilor de personalitate în orientarea școlară și profesională*, Ed. Dacia, Cluj
- Zlate, M., (2002),** *Eul și personalitatea*, Ed. Trei, București
- Zlate, M., (2004),** *Tratat de psihologie organizațional – managerială*, Ed. Polirom, Iași
- Zunker, V., (1998),** *Career counseling*, Pacific Grove, CA: Brooks/ Cole
- http://www.bacp.co.uk/ethical_framework (British Association for Counselling and Psychoterapy - BACP)
- <http://www.nbcc.org/ethics/webethics.htm> (National Board for Certified Counselors - BBCC)
- [http://www.Self- directedSearch.com](http://www.Self-directedSearch.com)
- www.jvis.com/links/changer.htm - (links-uri în sprijinul schimbării carierei)
- www.jvis.com/links/counselor.htm - (links-uri pentru consilieri)
- www.jvis.com/links/general.htm - (links-uri pentru contacte generale din sfera carierei)
- www.jvis.com/links/student.htm-(links-uri pentru elevi)

Cuprins

1. Conceptul de consiliere și orientare în învățământul românesc.....	pag. 1
2. Rolul activității de consiliere și orientare școlară în procesul de evoluție al tinerilor.....	pag 14
3. Rolurile educatorului în activitatea didactică.....	pag 18
4. Activitatea de consiliere și rolurile consilierului.....	pag 23
5. Modele și teorii în activitatea de consiliere și orientare școlară.....	pag 28
6. Specificul orientării în carieră în învățământul liceal.....	pag 39
7. Familia- factor de orientare.....	pag 45
8. Grupul de prieteni- factor cu pondere în creșterea în orientarea în carieră a adolescentului.....	pag 53
Bibliografie.....	pag 59